

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1915.

Första kammaren.

Nr 58.

Lördagen den 1 maj.

Kammaren sammanträdde kl. 10 f. m.

Anmälades och bordlades bevillningsutskottets memorial nr 22, i anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut rörande utskottets betänkande nr 20, i anledning av väckt motion om upphävande av tullen å smör.

Herr *Bäckström* avgav en motion nr 91, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag till förordning om ändring i vissa delar av förordningen angående försäljning av brännvin.

Denna motion blev på begäran bordlagd.

Företogs val av fem suppleanter i riksdagens särskilda utskott nr 2. Därvid avlämnades 91 valsedlar, som godkändes och efter partibeteckning ordnades i två särskilda grupper så, att en grupp bildades av 49 valsedlar med överskrift »nationella partiet» och en andra grupp av 42 valsedlar med överskrift »liberala samlingspartiet».

Härefter bestämdes till den utsträckning, som för utseende av nämnda antal suppleanter var nödigt, för vardera gruppen ordningen mellan namnen å gruppens valsedlar, och blevo därvid med iakttagande av härför stadgade grunder namnen uppförda så, som här nedan sägs.

För »nationella partiet» uppfördes såsom

nr 1 herr Kjellgren,

» 2 » Bondeson,

» 3 » Jonson, Richard,

vilka tre namn i denna följd upptagits å gruppens alla valsedlar.

För »liberala samlingspartiet» uppfördes såsom

nr 1 herr Magnusson, G. Gerhard,

» 2 » Akesson, Johannes,

vilka två namn i denna följd förekommo å gruppens alla valsedlar.

Första kammarens protokoll 1915. Nr 58.

Härefter vidtogs enligt givna bestämmelser fördelningen av platserna mellan de båda valsedelgrupperna, och befunnos därvid nedannämnda personer hava blivit till suppleanter i utskottet valda i följande ordning:

herr Kjellgren	från »nationella partiet»,
» Magnusson, G. Gerhard,	» »liberala samlingspartiet,»
» Bondeson	» »nationella partiet»,
» Åkesson, Johannes	» »liberala samlingspartiet,»
» Jonson, Richard,	» »nationella partiet».

Herr statsrådet friherre *Beck-Friis* avlämnade Kungl. Maj:ts proposition nr 190, angående ersättning till statens lantbrukskonsulent i England för kursförlust i anledning av kriget.

Föredrogos, men bordlades ånyo på flere ledamöters begäran lagutskottets nästlidna dag bordlagda utlåtande nr 28, ävensom första kammarens första tillfälliga utskotts samma dag bordlagda utlåtande nr 11.

Föredrogos ånyo statsutskottets den 28 och 30 sistlidna månad bordlagda utlåtanden:

nr 45, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning av visst område av Ljungbyheds övningsplats m. m.;

nr 46, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående inrättande av en tandpoliklinik vid flottans station i Stockholm; och

nr 47, i anledning av väckta motioner om anslag för upprätthållande av civilkommissionens verksamhet under senare hälften av år 1915 samt år 1916.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Ang. statsbidrag till slöjdundervisning i högre folkskolor.

Föredrogs ånyo statsutskottets den 28 och 30 nästlidna april bordlagda utlåtande nr 48, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående statsbidrag till slöjdundervisning i högre folkskolor jämte en i ämnet väckt motion.

I den till riksdagen den 14 januari 1915 avlätna propositionen angående statsverkets tillstånd och behov hade Kungl. Maj:t under punkten 152 av åttonde huvudtiteln föreslagit riksdagen att, i avbidan på proposition om anslag för anordnande av undervisning i slöjd vid högre folkskolor, för berörda ändamål beräkna på ordinarie stat ett förslagsanslag av 10,000 kronor.

Sedermera hade Kungl. Maj:t i en till riksdagen den 19 februari 1915 avlåten, till statsutskottets förberedande behandling överlämnad

proposition (nr 87), under åberopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden samma dag, föreslagit riksdagen att

dels medgiva, att understöd för undervisning i slöjd vid statsunderstödda högre folkskolor finge under vissa uppgivna villkor från och med år 1916 enligt de närmare bestämmelser, Kungl. Maj:t kunde finna gott meddela, utgå såsom bidrag till lärares avlöning med ett belopp av 1 krona 50 öre för undervisningstimme, dock med högst 324 kronor årligen för varje skola eller slöjddavdelning;

dels ock på ordinarie stat under riksstatens åttonde huvudtitel uppföra ett förslagsanslag å 10,000 kronor med titel: Till anordnande av slöjd i högre folkskolor.

Ang. statsbidrag till slöjdundervisning i högre folkskolor.
(Forts.)

I samband härmed hade utskottet till behandling förehaft en inom första kammaren av herrar *B. E. Gelotte* och *G. Österberg* väckt motion (nr 89), däri hemställts, att riksdagen måtte avslå Kungl. Maj:ts omförmälda proposition nr 87 angående anslag till slöjd vid högre folkskolor och minska utgiftsstaten under åttonde huvudtiteln med samma belopp.

Utskottet hade i förevarande utlåtande på anförda skäl hemställt, att riksdagen, i anledning av Kungl. Maj:ts föreliggande framställning och med avslag å herrar Gelottes och Österbergs ovanberörda motion, måtte

a) medgiva, att understöd för undervisning i slöjd vid statsunderstödda högre folkskolor finge från och med år 1916 enligt de närmare bestämmelser, Kungl. Maj:t kunde finna gott meddela, utgå såsom bidrag till lärares avlöning med ett belopp av 1 krona 25 öre för undervisningstimme, dock med högst 270 kronor årligen för varje skola eller slöjddavdelning, allt under de av Kungl. Maj:t föreslagna villkor;

b) på ordinarie stat under riksstatens åttonde huvudtitel uppföra ett förslagsanslag å 8,500 kronor med titel: Till anordnande av slöjd i högre folkskolor.

Herr Gelotte: Herr talman! Ehuru det icke finnes några större utsikter till framgång för min motion, som av statsutskottet enhälligt avstyrkts, ber jag dock att med några ord få angiva skälen för motionens tillkomst.

Då motionen om slöjdundervisning vid högre folkskolor år 1908 framfördes i andra kammaren, utgick motionären från den uppfattningen, att något anslag icke behövde beviljas utöver det redan i huvudtiteln upptagna. Statsutskottet ställde sig även då välvilligt till motionen, men ansåg likväl, att en utredning om kostnaderna var behöflig och borde ifrågakomma. Såsom ett av skälen för denna sin ståndpunkt anförde statsutskottet, att det ansåg, att genom slöjdundervisningens införande vid denna skola anslutningen till densamma skulle bliva större, än hittills varit fallet, och riksdagen beslöt även en skrivelse till regeringen med

Ang. stats-
bidrag till
slöjdundervis-
ning i högre
folkskolor.
(Forts.)

begäran om undersökning och utredning av denna fråga. Svaret på denna skrivelse föreligger nu i form av en kunglig proposition, vari begäres ett anslag av 10,000 kronor att uppföras på ordinarie stat för slöjdundervisningen vid de högre folkskolorna. De myndigheter, som blivit anmodade att yttra sig över förslaget i fråga, bestående av domkapitel, länsstyrelser, styrelser för högre folkskolor samt folkskolinspektörer, hava alla tillstyrkt förslaget. Men det väckte hos mig icke ringa förvåning, att icke en enda yrkeskunnig styrelse eller nämnd, varav vi dock ha icke så få i landet, blivit medtagen i denna förteckning. Ingen styrelse för någon av de tekniska skolorna, ingen från yrkesskolorna, till och med saknas den stora, hela landet omfattande hantverksorganisationens utlåtande. Inget utlåtande från dessa fackkunniga håll finnes. Vad orsaken härtill varit, känner jag icke, men nog hade deras sakrika yttranden varit både behöfliga och nyttiga vid detta tillfälle.

Huru emellertid denna undervisning nu tänkts skola bedrivas, framgår av överstyrelsens yttrande, vari det säges:

»För att slöjdundervisningen i den högre folkskolan skulle kunna fylla den uppgift, som med densamma syntes böra åsyftas, måste den alltså enligt vad nu anförts vara anpassad efter det ålderstadium, som denna skolart avsåge, och i den mån så kunde ske utgöra en fortsättning och vidare utveckling i praktisk riktning av folkskolans undervisning i ämnet.»

Departementschefen säger, att slöjden skulle erhålla »en mera yrkesmässig karaktär». Mot detta är ju ingenting att anmärka. Det är vackert sagt och tänkt, men jag fruktar med den kännedom jag har om hantverket, att det helt visst kommer att stanna vid dessa teoretiska välmeningar utan motsvarande praktiska värden i verkligheten. Det klagas ofta nog från skolkäll, att tiden redan nu är alltför knappt tillmätt för att kunna medhinna de många skolämnena, som finnas i nuvarande reglementen och dylikt, och det vill jag visst icke betvivla, utan tror, att det är fullkomligt sant. Och dock är det nu fråga om att ytterligare införa ett nytt ämne och det av så pass stor omfattning och djupgående innebörd som undervisning i yrkesskicklighet och köpenskap. Det är väl ändå att belasta läroplanen för mycket. Enligt min mening blir kunskapskvaliteten lidande på detta. Det blir endast ett obetydligt läppjande på kunskapens träd utan ett förtärande av dess frukter. Det synes mig därför allra riktigast, att skolor och skolmän ägna sig helt och fullt åt den välsignelserika uppgift, som de ha i redan föreliggande ämnen, och icke blanda in ännu flera ämnen, vilket givetvis kommer att inverka menligt på alltsammans.

Vad nu kostnadsfrågan beträffar, kunna ju dessa begärda 10,000 kronor synas ringa i jämförelse med de 755,000 kronor, som utgå till slöjden i folkskola, mindre folkskolor och särskild slöjdskola. Utskottet har visserligen nedprutat summan till 8,500 kronor. Det är dock icke mycket bevänt med det, därför att anslaget är ett förslagsanslag, som sålunda mycket lätt kan gå upp till dessa 10,000 kronor och därutöver. Av utskottsutlåtandet framgår, att

summan icke är tillräcklig. Men så må vi också komma ihåg, att det icke är nog med statsanslaget, utan helt visst kommer detta även att förorsaka kommuner och anslagsbeviljande kommunala korporationer icke obetydliga kostnader. Ty för att undervisningen skall kunna bedrivas i den riktning, som här anges, måste lämpliga verkstadslokaler, maskinerier, redskap, maskinkraft etc. anskaffas och underhållas, allt för en undervisningstid av två, högst sex timmar i veckan.

Ang. statsbidrag till slöjdundervisning i högre folkskolor.

(Forts.)

Vad som dock synes mig vara den allra svagaste punkten i hela förslaget är lärarfrågan. Om denna säger statskontoret och även övriga myndigheter, att det kräves mera kvalificerade lärarkrafter. Departementschefen inser även i likhet med folkskolöverstyrelsen detta, men finner att svårigheterna lämpligen böra avlägsnas på sätt som anges på sidan 19 i den kungl. propositionen. Där står det så här:

Den kompetens, som ifrågavarande lärare och lärarinnor sålunda måste äga, kan emellertid under nuvarande förhållanden icke förvärfvas vid en och samma läroanstalt och således icke intygas genom en viss examen. Fastmera måste denna kompetens vinnas under genomgåendet av flera olika utbildningskurser. I fråga om de kvinnliga lärarkrafterna ligger visserligen den tanken nära, att man för anställning vid högre folkskola skulle kunna kräva samma kompetens, som beträffande lärarinnor i kvinnligt handarbete vid statsunderstödda enskilda läroanstalter fordras för rätt till lönetursberäkning för uppflyttning i högre lönegrad och som väl i regel numera är till finnandes hos de lärarinnor i kvinnligt handarbete, som anställas vid statens samskolor. Av det förut anförda torde dock vara klart, att de krav, som ställas på en lärarinna i kvinnligt handarbete vid en statsunderstödd enskild läroanstalt eller vid en statens samskola, icke alltid sammanfalla med dem, vilka måste ställas på en slöjdlärarinna i en högre folkskola med den särskilt praktiska läggning, som slöjden där bör hava. Tvärtom torde dessa krav i de flesta fall bliva ganska olika och ingalunda lägre utan snarare vidsträcktare, när det gäller lärarinna vid högre folkskola. Då fråga uppstår om anställande av lärare eller lärarinna i slöjd vid högre folkskola, synes mig alltså, beträffande kompetens för sådan anställning, ingen annan väg lämpligen kunna väljas, åtminstone tillsvidare, än den av folkskolöverstyrelsen föreslagna: att de sökandes kompetens prövas och behörighet för anställning meddelas för varje särskilt fall. Av skäl, som folkskolöverstyrelsen anført, torde meddelandet av sådan behörighet kunna uppdragas åt folkskolöverstyrelsen.

Om nu denna fråga skall lösas efter dessa linjer, vem skall i så fall anordna och bekosta dessa utbildningskurser? Jo givetvis staten. Men vem skall då bekosta de blivande lärarnes undervisning därstädes? Naturligtvis även staten och möjligen delvis även kommunerna. Det ena föder det andra utefter hela linjen. Angående kostnaderna för allt detta finnes icke den allra ringaste utredning. Och huru tror herrarna att dessa lärare, efter

Ang. stats-
bidrag till
slöjdundervis-
ning i högre
folkskolor.
(Forts.)

att hava bevistat en utbildningskurs på endast några veckor, rimligtvis skola kunna vara kompetenta att meddela en fruktbärande undervisning uti ett hantverks många olika grenar och metoder av allehanda slag, då det för en yrkeskunnig man behövs årtal av dagligt arbete för att något så när kunna reda sig.

Nu säger man visserligen, att det understundom torde bliva nödvändigt att å vissa platser anskaffa skickliga yrkesidkare att meddela denna undervisning. Ja det tror jag också. Men då mötes jag helt visst från flera håll av den invändningen, att meningen med denna så kallade praktiska och yrkesmässiga karaktär i undervisningen icke får tolkas så att lärjungarne skola utbildas till yrkesmän, utan undervisningen skall endast vara av grundläggande beskaffenhet för att eleverna sedan skola kunna bygga vidare på densamma. Ja visserligen, men då är det ju av den allra största vikt och betydelse att detta grundläggande arbete blir av den bästa, ändamålsenligaste och solidaste beskaffenhet, på det man icke måtte få göra samma erfarenhet som en av våra främste yrkesskolors lärare, nämligen att de elever, som deltagit uti slöjdundervisningen, äro de svåraste att komma till rätta med, enär det kräver mycket lång tid att få ur dem de felaktiga grepp och metoder som de inhämtat vid den förra undervisningen och som äro olämpliga och omöjliga att använda i ett yrke. Det har även sagts mig, att folkskolöverstyrelsens avsikt vore att den slags slöjdundervisning som skisserats i den kungl. propositionen så småningom skulle utvidgas under just denna skolform till att omfatta undervisning i olika hantverk och yrken jämte handel och köpenskap; och följaktligen skulle man ägna en vida längre tid åt denna undervisningsgren än åt övriga skolämnen. Med andra ord: den högre folkskolan skulle bliva en parallellskola till de nu befintliga yrkes- och handelsskolorna och sålunda inrymma även den rena fackundervisningen.

Som bekant finnes det nu några få yrkesskolor, i vilka undervisning meddelas av verkligt fackkunniga lärare åt sådana personer, som önska utbilda sig i hithörande ämnen. Om jag icke är felaktigt underrättad, pågår sedan några år tillbaka en utredning om yrkeskoleidén. Om så är, må man hoppas, att denna utredning skall föreligga färdig inom en icke alltför avlägsen framtid och att densamma skall vara sådan, att den för genaste vägen till det mål, som, därom är jag viss, alla önska: »yrkenas och näringarnas förkovran».

Men vare sig utredning härom pågår eller icke, så vill det synas mig, som om klokheten bjöde, att riksdagen väntar tills en sådan utredning föreligger färdig. Jag fruktar nämligen, att denna stora praktiska tanke, yrkeskoleidéns framgång, kommer att bliva fördröjd om den ej rent av blir snedvriden, ifall vi nu slå in på de vägar, som kunna utläsas ur den kungl. propositionen. Ty här gäller dock faktiskt en helt ny princip av stor räckvidd, som det vore meningen att överlåta åt skolan, en princip av den art och beskaffenhet att jag tror, att riksdagen skulle handla mycket väl-

betänkt, om den ville närmare övertänka, vad det här gäller, innan man fastläser frågan för en lång tid framåt.

Som frågan nu ligger, ser jag ingen annan utväg än att yrka avslag å utskottets hemställan och bifall till den i ärendet väckta motionen.

Ang. statsbidrag till slöjdundervisning i högre folkskolor.
(Forts.)

Herr Bruce: Herr talman, mina herrar! Det synes mig, som om den ärade motionären, som nyss hade ordet, givit allt för stora dimensioner åt denna fråga och dess räckvidd. Det är ju här egentligen endast meningen att vid de högre folkskolorna införa ett läroämne, som för närvarande finnes vid nästan alla statsunderstödda läroanstalter. Slöjdundervisning finnes införd vid folkskolorna och de kommunala mellanskolorna, vid de allmänna läroverken och i stor utsträckning vid de statsunderstödda flickskolorna. Men genom en tillfällighet har den icke förut införts vid de högre folkskolorna. Det är rätt längesedan det begärdes, att en utredning skulle läggas fram, men omständigheterna hava gjort, att denna utredning icke förrän nu har framkommit. Det synes mig ändå vara så, att om vid någon skola slöjdundervisning skulle förekomma, vore det vid den högre folkskolan, som från början fått sitt program så avfattat, att den skulle »bereda barn, som genomgått den egentliga folkskolan eller på annat sätt vunnit motsvarande kunskaper, tillfälle att inhämta ett högre mått av allmänt medborgerlig och praktisk bildning, utan att barnen därigenom dragas från sina vanliga levnadsförhållanden eller nödig övning för duglighet och hårdighet vid arbete».

Det synes mig vara allmänt erkänt att slöjdundervisning skänker en praktisk bildning, och tydligt är också, att ett arbete med händerna såväl för gossar som flickor skall bidraga till att giva dem övning och hårdighet vid arbete. Man kan då också säga, att det icke är fråga om att införa något för den högre folkskolans idé främmande. Det är visserligen ett nytt ämne för denna skola, men, som den ärade motionären framhållit, ett ämne, som av riksdagens båda kamrar begärts, att det skulle införas, och vars införande i högre folkskolan tillstyrkts av alla myndigheter och nu förordats av Kungl. Maj:t och av statsutskottet enhälligt tillstyrkts. Då kan det väl icke tänkas vara något farligt eller att det skulle gälla att föra in undervisningen på några avvägar.

Vad nu närmare beträffar de anmärkningar som gjorts, säges det i motionen för det första, att den högre folkskolan är en skolform, som håller på att upphöra. Tvärtom, sedan statsmakterna 1907 ordnade förhållandena, har den högre folkskolan fått en utveckling, som den under tidigare perioder icke haft. Det har sedan år 1909 tillkommit 16 nya högre folkskolor. Så många hava icke förut tillkommit under någon femårsperiod. Så yttrade den föregående talaren, att den här ifrågavarande undervisningen gällde yrkesskicklighet och köpenskap. Men jag vet icke, var det särskilt står, att detta skulle vara meningen med slöjdundervisningen. Det har visserligen varit på tal, att vissa högre skolor

*Ang. stats-
bidrag till
slöjdundervis-
ning i högre
folkskolor.*

(Forts.)

skulle lägga sin undervisning mera på handelslinjen. Det finnes till och med sådana skolor för närvarande, men icke är det fråga om, att slöjdundervisningen skulle hava något med handelskunskap att göra.

Vad som menas, är vad den föregående talaren läste upp, att om slöjd skall införas vid den högre folkskolan, den bör göras mera krävande för lärjungarna än i den egentliga folkskolan och därför avpassas efter det aldersstadium, som det här gäller. Men för vilket aldersstadium? Här gäller det i allmänhet gossar och flickor i åldern 13 och 14 år. Det säger sig självt, att det icke kan vara fråga om, innan de uppnått 14 år, att giva dessa barn någon direkt yrkesutbildning. De flesta mottagas icke i yrkena före 14 års ålder. Man vill nu giva åt dessa barn, innan de träda ut i livet, en så praktisk utbildning som möjligt. Vad är det då fråga om, att de skola lära sig? Jo, som från alla håll erkänts, flickorna böra lära sig väva och sy kläder. Jag tycker, att man icke skulle ha något att invända mot, om flickorna vid sidan av sin teoretiska utbildning för sin kommande verksamhet få lära sig så praktiska ting som vävnad och klädsömnad. För gossarna är det icke lätt att säga vad som under alla förhållanden vore lämpligast; det finge bero av omständigheter och anlag. Det har nämnts som en allmän fortsättning av folkskolan slöjdundervisning, trä- och metallslöjd, men anlagd i mera praktisk riktning och efter de krav, som kunna fullgöras av lärjungarna på detta stadium. Det kan ju alltid bli något mera, men det är icke meningen att det skulle kunna bli någon direkt yrkesundervisning. Den farhåga, som skymtade fram så starkt i den föregående talarens anförande, att dessa skolor skulle undantränga de praktiska yrkesskolorna, anser jag onödig, därför att yrkesskolan avser en helt annan ålder, nämligen då dessa barn redan i allmänhet trätt ut i det praktiska livet och bestämt sig för, vilket yrke de skola ägna sig åt. Den högre folkskolan avser att giva ungdomen en allmän medborgerlig bildning, innan den trätt ut i det praktiska livet och valt sitt yrke.

Vad nu kostnaderna beträffar, kunna ju utgifterna vare sig för lärarpersonal eller materialier icke bli så himmelsskriande, därför att, även om skolan utvecklar sig — för närvarande är det ett 40-tal sådana — kan det icke väntas bli ett stort antal skolor av denna art, som komma med anspråk på detta anslag, och det är icke säkert, att alla dessa skola begära det. Ty det är riktigt, såsom den föregående talaren nämnde, att det fordras rikligt understöd av de kommunala myndigheterna. Men att för närvarande lägga något tvång i detta fall är alldeles icke meningen. Slöjden blir icke ett obligatoriskt ämne vid den högre folkskolan. Det beror på de kommunala myndigheterna själva, om de vilja ha den införd och bevilja erforderliga medel därtill.

Sedan var det också fråga om lärarnes utbildning. Jag medger, att det är en svår sak, därför att då någon undervisning av denna beskaffenhet i allmänhet icke förekommit, ha ju icke

personer kunnat utbilda sig för ändamålet. Men jag är fullt övertygad, att då det icke gäller något större antal, man skall kunna finna personer lämpliga att utföra detta arbete, och det är ur den synpunkten anslaget behöver sättas något högre än för den egentliga folkskolan. För att förvärva mera kvalificerade lärarkrafter hade det givetvis varit önskligt att det funnits särskilda utbildningsanstalter, så att man kunde ha personer, under alla förutsättningar kompetenta att meddela denna undervisning, och icke som nu behöva pröva deras kompetens i varje särskilt fall. Efter vad jag tror, är det meningen i första rummet, att man skall lita till yrkesmän, som ha en rent teknisk utbildning, men på samma gång förmåga att meddela undervisning i ämnet åt ett större antal lärjungar samtidigt. Men man kan även tänka sig att inom lärarkåren finnes personer, som äro skickade att meddela denna undervisning. Det finnes nämligen inom lärarkåren personer som i sin första ungdom utbildat sig t. ex. för yrkessnickeri, metallarbete eller dylikt, men sedan lämnat denna bana och ägnat sig åt lärarkallet och utbildat sig härför. Dessa torde vara särskilt lämpliga att meddela ifrågavarande undervisning, då de först skaffat sig den rent tekniska färdigheten och sedan praktisk erfarenhet som lärare. Efter vad jag kan se, är det således ingen fara för, att man icke för detta jämförelsevis lilla antal skolor skall kunna förvärva de krafter, som erfordras för att meddela undervisning.

Jag vill med detta hava förklarat vad meningen är, och jag skall sluta med vad jag börjat, att man skall icke tro, att det här gäller något omstörtande eller att föregripa och snedvrída yrkesutbildningen. Det är endast ett led i den strävan, som finnes, att giva åt våra lärjungar en så praktisk utbildning som möjligt. Det sades av den föregående talaren, att det klagats över, att man i folkskolan hade så många ämnen, och detta särskilt från skolmännen. Men det finnes en klagan, som är ännu allmänare och oftast kommer från personer utanför skolan nämligen klagan däröver, att folkskolans undervisning är för mycket teoretisk och för litet praktisk. Men det är ju just för att tillmötesgå en önskan om ändring i detta avseende som man från alla håll varit ense om att införa slöjdundervisning vid den högre folkskolan, en undervisning lämpad efter dessa lärjungars förutsättningar att mottaga densamma. Det är meningen att tillmötesgå kravet på praktisk undervisning åt lärjungarna, men icke att på något sätt vare sig föregripa eller snedvrída den verkliga yrkesutbildningen i vårt land. Någon sådan fara föreligger icke.

Jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

Herr Österberg: Herr talman! Det är ju självklart, att kamaren icke kan väntas vara intresserad för detta ämne. Men enligt motionärernas uppfattning är det en principfråga, som föreligger, och därför bör den om möjligt skärskådas och prövas, innan riksdagen för lång framtid binder sig vid ett anslag, som säker-

Ang. statsbidrag till slöjdundervisning i högre folkskolor.

(Forts.)

Ang. stats-
bidrag till
slöjdundervis-
ning i högre
folkskolor.

(Forts.)

ligen kommer att så småningom ökas och säkerligen icke neller så oväsentligt.

Det går som en röd tråd genom hela det utlåtande, som avlämnats med anledning av den motion, vilken på sin tid väcktes i andra kammaren, av statsutskottet tillstyrktes och fick form av en riksdagsskrivelse — det går som en röd tråd genom de utlåtanden, som avgivits från domkapitlen, länsstyrelserna och överstyrelsen för folkskolan m. fl., att här gäller det en högre form av undervisning i slöjd än vad förut praktiserats i folkskolan. Nu vet man ju, att slöjdundervisningen i folkskolan har en rent pedagogisk uppgift, men här siktar man oförtydbart till att åstadkomma en högre utveckling av slöjdundervisningen, så att den skall kunna vara grundläggande för yrkesutbildningen. Jag tror icke, att såsom den föregående talaren försökte göra gällande, det här icke är fråga om något annat än en fortsättning av den pedagogiska slöjdundervisningen, utan här gäller det faktiskt att komma in på yrkenas område.

Nu vet man, att, under tiden sedan denna fråga först väcktes, rätt omfattande åtgärder vidtagits för att söka organisera handelsundervisningen och bereda möjlighet att få en från början rationell och förnuftig undervisning, så att densamma kan utbilda lämpliga och dugliga män och kvinnor på detta område. Genom riksdagens försorg har även redan vidtagits och kommer säkerligen att än ytterligare vidtagas åtgärder för ordnande av yrkesskolundervisningen. Meningen är salunda att söka draga upp, så att säga, linjer mellan vad som hör till folkskolans och skolväsendets område över huvud taget och vad som gäller de praktiska näringarnas särskilda och egenartade område. Då denna fråga på sin tid år 1908 behandlades i riksdagen, var motionären och en ledamot av statsutskottet av den åsikten, att anslag till slöjdundervisning vid de högre folkskolorna skulle tagas av det anslag, som utgår till slöjdundervisning i folkskolorna. Troligtvis har det föresvävat motionären att man borde bereda de högre folkskolorna tillfälle till pedagogisk slöjd på samma sätt som folkskolorna, men denna tanke har synbarligen icke rönt erkännande av dem som haft frågan till handläggning, utan de hava siktat vida högre. Detta är också helt naturligt, då den högre folkskolan är en självständig fortsättning av folkskolan, en valfri skolform för dem som hava råd att använda sig av densamma. Självklart är det icke lämpligt att i de högre folkskolorna fortsätta folkskolans olika slöjdkurser. Man ville söka komma till en högre form av slöjdundervisning — det är dit Kungl. Maj:ts förslag syftar — utan att taga hänsyn till vad jag tidigare nämnt eller den omständigheten, att man arbetat på att söka bereda undervisning i handel och näringar genom speciellt för dessa ändamål inrättade skolor.

Till stöd för denna uppfattning ber jag få erinra om, vad herr statsrådet säger i propositionen. Han yttrar där bland annat, att en mångsidigare och grundligare utbildning måste krävas av de lärare, som undervisa i den högre folkskolan; »bland annat

måste de i allmänhet vara hemmastadda i ett flertal slöjdarter». Och vidare anser statsrådet att lärarne i manlig slöjd måste äga en god utbildning särskilt i projektions- och mönsterritning och lärarinnorna i kvinnlig slöjd särskilt i frihandsteckning och mönsterritning.

*Ang. stat-
bidrag till-
slöjdundervis-
ning i högre
folkskolor.*

(Forts.)

Därefter yttrar statsrådet: »Därutöver böra lärarne, såväl de manliga som de kvinnliga, enligt min mening besitta förtrogenhet med vår svenska hemslöjd, i synnerhet allmogeslöjden, så att de förmå öppna lärjungarnas ögon för det goda och värdefulla i denna samt för sin egen undervisning tillgodogöra sig densamma i den mån så ske kan.»

Ja, detta är ju ett stort förtroende till skollärarkåren över huvud men det är nog med denna kår som med andra kårer, att den har sin begränsning. Jag kan icke finna annat än att det är orimligt att begära att en folkskollärare, han må undervisa i en vanlig eller en högre folkskola, skall hava förvärvat sig så omfattande yrkesinsikter att han kan lämna en verkligt god undervisning i olika slöjdarter. Det räcker icke för honom, enligt, Kungl. Maj:ts förslag, att vara i besittning av en ensartad utbildning, så att han eventuellt endast lärt sig träslöjd, utan han måste hava inhämtat flera olika grenar av yrkeskunskap. Häri framskymtar oförtydligt, att man icke gjort klart för sig, vad det egentligen gäller. Man föreställer sig, att, om man blott får ett anslag till en ny skolform, om man blott kan bjuda skäligen ersättning för den möda och det arbete lärarne nedlägga på kortare eller längre undervisningskurser i slöjd, dessa lärare nog komma att klara sig. Men det torde märkas, att lika omöjligt som det är för en vanlig yrkesman att åtaga sig att lägga grunden till en folkskolundervisning i vanlig mening efter att förut hava genomgått endast några veckors kurs lika omöjligt är det för en folkskollärare att efter en kortare utbildning kunna meddela en tillfredsställande yrkesundervisning. Jag misstänker, att lärarne i gemen skulle protestera mot, om det väcktes förslag att en vanlig yrkesman, efter att hava genomgått en kurs på fem à sex veckor, skulle börja meddela en grundläggande folkskolundervisning. Man skulle om detta säga: skomakare bliv vid din läst; och detsamma torde även med fullt fog kunna sägas om lärarna i detta fall. Må folkskollärare och skollärarna över huvud taget sysselsätta sig med den art av undervisning, som hör till skolan i egentlig mening. När sedermera lärjungarne kommit i det skede, att de behöva teknisk utbildning, låt denna då verkställas av sakkunniga och på området fullt förtrogna män. Om man inrättar ungdomens uppfostran efter dessa linjer, om man låter detta vara detta, tror jag man så småningom här i landet skall komma fram till klara och bestämda regler för undervisningen. Statens och även kommunernas utgifter för skoländamål skulle härmed regleras. Jag tror därför, att det vore klokt att, innan man har gjort klart för sig huru yrkesutbildningen slutligen skall ordnas, låta denna fråga vila. Jag ber att få erinra om, vad Sveriges hant-

Ang. stats-
bidrag till
slöjdundervis-
ning i högre
folkskolor.
(Forts.)

verksorganisation yttrar i skrivelse till regeringen med anledning av frågan om inrättande av fortsättningsskolor. Den säger bland annat:

Då nu förslag jämväl föreligger att genom påbyggnad å folkskolan åstadkomma en skolform med fortsättningsundervisning i praktisk riktning, kan man befara, att från början, innan såväl det ena som det andra slaget av praktiska skolor i nya former blivit verklighet, grundlägges den föreställningen, att man i framtiden skulle kunna välja mellan de båda skolslagen, och resultatet kunde då lätt bliva det, att å en hel mängd platser ordnades fortsättningsskolor för hantverkets behov, kanske med tanke på en utvidgad uppgift att jämväl vara lärlingsskolor under det att å många platser organiserades verkliga och speciella lärlingsskolor efter yrkesskolkommitténs förslag på grundvalen av redan befintliga tekniska aftonskolor och dylika.

Självklart är sålunda enligt vad jag kan finna — synnerligast som det här tydligen i alla fall siktas högre än den föregående talaren ville låta förstå — att det vore klokt att försöka få nu föreliggande fråga på den basis, att det endast skulle gälla pedagogisk slöjd i vanlig mening.

Beträffande utskottet sade den föregående talaren, att utskottet varit enhälligt i denna fråga. Ja, det torde måhända ursäktas, om jag tager mig friheten nämna, att den avdelning av utskottet, som handlagt denna fråga, redan hade ärendet färdigt, när motionen kom in till avdelningen. Det förklarades då från vederbörligt håll, att det vore en enkel sak att foga in några rader om avslag å motionen — och så vore den saken klar. När sedan avdelningen kom in med sitt förslag till statsutskottet, var utskottet efter två timmars diskussion om en järnvägsfråga uttröttat, och denna fråga gick igenom som många andra, när man är trött och ointresserad. Denna fråga har, enligt min mening, icke fått den sakliga och grundliga prövning som kräves. Därför tvingas vi att, om möjligt, här söka intressera kammaren, som, såsom mången gång sagts, har sin uppmärksamhet särskilt fäst på näringslivets krav och omhuldar desamma med synnerligt stort intresse. Har man intresse för näringslivets krav, bör blicken i första rummet riktas på att söka lägga grunden för detsamma så förståndigt som möjligt. Jag tror därför det skulle vara mycket klokt, åtminstone för närvarande, att avslå Kungl. Maj:ts förslag.

Det är även en annan egendomlighet, som här gör sig gällande, och det är, att utskottet för att visa sitt stora intresse för rikshushållningen prutat ned det av Kungl. Maj:t begärda anslaget från 10,000 till 8,500 kr. Utskottet har även prutat ned avlöningen åt de lärare, som skola undervisa i slöjd, med 25 öre per timme. Ja, detta är ju mycket vackert och storslaget, men egendomligt är, att, då Kungl. Maj:t säger, att de lärare, som skola undervisa i slöjd, böra hava ett relativt högt belopp per timme, emedan denna undervisning kräver omtanke och skicklighet, så tycker utskottet, att en nedprutning med 25 öre ändå kan

gå för sig. Men i verkligheten ställer det sig så, att detta anslag är ett förslagsanslag och kan såsom sådant överskridas; och om dessa 8,500 kr. icke räcka, fortsätter Kungl. Maj:t till sina 10,000 kr. och om det skulle behövas, därutöver. Den sparsamhet, som utskottet manifesterar, är sålunda helt enkelt av intet värde. Även ur denna synpunkt tror jag, att frågan bör läggas under en annan synvinkel än Kungl. Maj:t och utskottet gjort.

Herr talman! På grund av vad jag nu anfört ber jag att få yrka avslag å Kungl. Maj:ts proposition och bifall till den i ämnet väckta motionen.

Ang. statsbidrag till slöjdundervisning i högre folkskolor.
(Forts.)

Herr Pers: Det måste anses vara ett mycket olyckligt uttryck för motionärernas intresse för näringslivets krav att uppträda och yrka avslag på Kungl. Maj:ts proposition, en proposition, som avser att vid här ifrågavarande skolor uppehålla intresset för slöjd och handarbete. Motionärerna hava anlagt en mycket vid syn på denna fråga och förebära, att införande av undervisning i slöjd i de högre folkskolorna skulle stå hindrande i vägen för yrkesutbildningen och handelsundervisningen. Vid en ganska ringa eftertanke finner man dock, att detta icke är fallet. De skolor, om vilka här är fråga, intaga en ganska blygsam plats i landets undervisningsväsen. Men det är av skyldig omtanke just om näringslivets och det praktiska livets krav som man bör se till, att även vid dessa skolor de praktiska intressena bliva tillgodosedda genom lämplig undervisning på detta område. Det är ju så att, enligt Kungl. Maj:ts förslag, den avgörande ledningen av denna angelägenhet lägges i händerna på folkskolöverstyrelsen, och jag är förvissad om, att densamma kommer att välja dessa yrkeslärare med urskillning, så att det hela blir till fromma för näringslivets och det praktiska livets krav.

Jag skall icke uppehålla tiden med något utförligt bemötande av de två ärade representanterna för näringslivet utan inskränker mig till att yrka bifall till utskottets förslag.

Efter härmed slutad överläggning gjorde herr talmannen i enlighet med de yrkanden, som därunder framställets, propositioner, först på bifall till vad utskottet i föreliggande utlåtande hemställt samt vidare därpå att kammaren, med avslag åt utskottets hemställan, skulle bifalla den i ämnet väckta motionen; och förklarade herr talmannen sig anse den förra propositionen, vilken upprepades, vara med övervägande ja besvarad.

Votering begärdes, i anledning varav uppsattes, justerades och anslogs en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 48, röstar

Ja;

Ang. stats-
bidrag till
slöjdundervis-
ning i högre
folkskolor.
(Forts.)

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, avslås utskottets hemställan och bifalles den i ämnet väckta motionen.

Omröstningen företogs, och vid dess slut befunnos rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 77;

Nej — 19.

Herr statsrådet friherre *Beck-Friis* avlämnade Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 191, med förslag till lag om ändrad lydelse av 2 § i lagen den 12 maj 1897 med vissa bestämmelser om riksbankens sedelutgivningsrätt, så ock angående forum för riksbanken, till lag om ändrad lydelse av 3 och 6 §§ i lagen för Sveriges riksbank den 12 maj 1897 samt till lag angående rätt för Konungen att i vissa fall medgiva riksbanken viss ökad sedelutgivningsrätt;

nr 192, angående ändring av bestämmelserna för statens meddelande av sjöförsäkring mot krigsfara; och

nr 193, angående bestridande av kostnader för framlidna Hennes Maj:ts Änkedrottning Sofias och framlidna Hennes Kungl. Höghet Hertiginnans av Dalarna begravningar.

Föredrogs ånyo och företogs paragrafvis till avgörande statsutskottets den 28 och 30 sistlidna månad bordlagda utlåtande nr 49, i anledning av riksdagens år 1914 församlade revisorers berättelse angående verkställd granskning av statsverkets jämte därtill hörande fonders tillstånd, styrelse och förvaltning under år 1913.

§§ 1—3.

Lades till handlingarna.

Amortering
av kostnaderna
för införande
av värmeled-
ning i vissa
länsresidens.

§ 4.

I nu föredragna paragraf hade utskottet yttrat: Under rubriken »Amortering av kostnaderna för införande av värmeledning i vissa länsresidens» hade revisorerna omförmålt, *dels* hurusom Kungl. Maj:ts genom särskilda beslut den 21 juni 1907 föranstaltat om utförande av åtskilliga arbeten, avseende reparation och inredning av länsresidenset i Marieholm, ominredning av de åt landshövdingen i Jönköpings län anvisade boställslägenheter m. m. samt iståndsättande av länsresidensbyggnaden i Nyköping m. m. ävensom genom beslut den 17 juni 1908 föranstaltat om utförande av arbeten för anord-

nande av värmeledning i länsresidenset i Malmö, dels hurusom Kungl. Maj:t enligt beslut den 22 oktober 1909 föreskrivit, att de kostnader, berörda anläggningar betingat, jämte därå löpande ränta, skulle av vederbörande boställshavare återgäldas statsverket genom amortering under femton år, räknat från och med år 1910, med vissa belopp årligen och skulle dessa amorteringar inbetalas inom varje års utgång.

*Amortering
av kostnaderna
för införande
av värmeled-
ning i vissa
länsresidens.*

(Forts.)

Revisorerna hade emellertid påpekat, att av statskontorets räkenskaper för år 1913 framginge, att nämnda år, då jämlikt ovanberörda föreskrifter fjärde amorteringen bort inbetalas, boställshavarna i Jönköpings och Södermanlands län icke fullgjort denna amorterings-skyldighet och boställshavaren i Malmöhus län i stället inlevererat den på år 1912 belöpande tredje amorteringen; och hava revisorerna ansett sig böra särskilt omförmäla, vad sålunda förekommit.

I härå avgivna förklaringar hade Kungl. Maj:ts befallningshavande i Malmöhus län icke bestritt riktigheten av revisorernas anmärkning i vad den avsåge landshövdingen i detta län, varemot Kungl. Maj:ts befallningshavande i Jönköpings och Södermanlands län ådagalagt, att ifrågavarande amorteringar, vad anginge länsresidensbyggnaderna i sistnämnda två län, den 31 december 1913 blivit behörigen fullgjorda.

Enligt vad inom utskottet blivit upplyst, hade revisorerna före framställandet av förberörda anmärkning ej blott av räkenskaperna inhämtat, att några inbetalningar i anmärkta fall ej funnos i dessa bokförda, utan även från statskontorets riksbokslutsbyrå erhållit skriftlig uppgift, utvisande att sådana inbetalningar ej under år 1913 ägt rum. Då nu, såsom av förklaringarna framginge, likväl under sagda år inbetalningar i två fall verkstälts och vederbörande landshövdingar förty i föreskriven ordning fullgjort dem åliggande skyldigheter, ehuru revisorerna därom ej fått kännedom, berodde detta därpå, att ett belopp, som någon av de sista dagarna under ett år insattes å statsverkets giroräkning i riksbankens avdelningskontor i landsorten ej i statskontoret bokföres förrän i januari följande år. Följden härav bleve, att statskontorets räkenskaper i ett fall som det här föreliggande ej med säkerhet komme att uppvisa, huruvida en inbetalning ägt rum i föreskriven tid eller icke. För säker kännedom härom skulle revisorerna egentligen behöva genomgå ej blott de räkenskaper, som revisionen omfattade, utan även delar av det löpande årets räkenskaper. Att en sådan ordning ur revisionssynpunkt ej kunde anses tillfredsställande vore uppenbart, och hade utskottet därför, under påpekande av dessa förhållanden, velat för riksdagen omförmäla vad i ärendet förekommit.

Herr Fahlén: Herr talman, mina herrar! Den anmärkning, som revisorerna här gjort, har föranlett särskild uppmärksamhet från två av de landshövdingar, som fingo anledning avgiva förklaringar i ärendet. Dessa båda landshövdingar ha särskilt till mig såsom ordförande i statsrevisionen framställt sina beklaganden

*Amortering
av kostnaderna
för införande
av värmeled-
ning i vissa
länsresidens.*

(Forts.)

över att denna anmärkning framkommit i den form som skett, då det uppenbarligen ådagalagts, såsom också i utskottsbetänkandet framhålles, att de i vederbörlig tid fullgjort sina inbetalningar.

Emellertid torde kammaren av den utredning, utskottet gjort, finna, att anmärkningen i och för sig, materiellt sett, nog varit fullt befogad, änskönt den kanske rätteligen bort riktas mot statskontoret och icke bort få den avfattning som skett.

Jag har icke anledning uttala mig ytterligare med anledning av utskottsutlåtandet, men jag har emellertid velat särskilt stryka under, vad även utskottet framhållit, nämligen att dessa landshövdingar ju uppenbarligen i god ordning och i enlighet med bestämmelserna i det kungl. brevet fullgjort sina amorteringar, samt att det följaktligen icke varit befogad att rikta anmärkningen mot dem, utan att den rätteligen skulle riktats mot den redovisning och bokföring, som skett i statskontoret.

Det är endast med anledning av de meddelanden, jag fått mottaga från dessa herrar, jag velat understryka vad utskottet anfört i detta avseende.

Efter härmed slutad överläggning lades förevarande paragraf till handlingarna.

§ 5.

Lades till handlingarna.

§ 6.

Utskottets hemställan bifölls.

§ 7.

Lades till handlingarna.

§ 8.

Utskottets hemställan bifölls.

§ 9.

*Ang. krono-
överlopps-
markens över-
förande till
kronoparker.*

Med föranledande av vad revisorerna i 2 § av sin berättelse angående domänstyrelsen i ämnet anfört, hade utskottet i nu föredragna paragraf hemställt, att riksdagen måtte, i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, det täcktes Kungl. Maj:t vidtaga erforderliga åtgärder i syfte att kronoöverloppsmarkerna i allmänhet snarast möjligt överfördes till kronoparker.

Herr Biörklund: Då utskottet hemställt om en skrivelse i syfte att få en del kronoöverloppsmarker överförda till krono-

parker, och då detta delvis berör Västerbottens län, skall jag be att få i ärendet säga några ord.

Såsom av utskottsbetänkandet framgår, ha statsrevisorerna funnit, att en del kronoöverloppsmarker i Västerbottens och Norrbottens län böra snarligt överföras till kronoparker, därför att en bättre skogsvård därigenom skulle påskyndas: utan hushållningsplaners upprättande skulle ingen normal skogsvård kunna ske och inga hushållningsplaner pläga upprättas för kronoöverloppsmarker. Såvitt jag har mig bekant, finnas en hel del mycket vidsträckta kronoparker, för vilka hushållningsplaner ännu icke äro upprättade, så att jag delar icke den uppfattningen, att saken för den skull är brådskande. Det är ingen säkerhet för att överförandet av dessa kronoöverloppsmarker till kronoparker skulle väsentligt påskynda hushållningsplaners upprättande.

*Ang. krono-
överlopps-
markens över-
förande till
kronoparker.
(Forts.)*

I själva saken är naturligtvis intet att erinra mot, att sådana hushållningsplaner upprättas. Man ser också av betänkandet, att domänstyrelsen har begärt dylika överflyttningar, men mot domänstyrelsens önskan i det fallet uppdrog Kungl. Maj:t på sin tid åt länsstyrelsen att utreda, »varest och till vilken omfattning inom kronoöverloppsmarkerna nr 1, 4 och 6 i Sorsele socken av Västerbottens län finnes områden, som med tillhjälp från angränsande, till överloppsmarkerna hörande skogsmark av nödig husbehovsskog kunna med avseende å tillgång på till odling tjänlig mark anses lämpliga att användas till nybyggen eller egna hem».

Länsstyrelsen har i anledning därav efter verkställd utredning beslutat att föreslå hos Kungl. Maj:t, att en del av dessa kronoöverloppsmarker i Västerbottens län, vilka utgjordes av till odling tjänlig mark, skulle få användas till egna hem, som skulle upplåtas med full äganderätt. Till dessa egna hem skulle också läggas husbehovsskog och allmänning för beredande av skogsinkomst och bete. De skulle också utdikas för att kunna bättre användas i jordbrukssyfte.

Det ligger i sakens natur, att ett sådant anordnande av egna hem med full äganderätt och med utdikningsarbeten utförda ur jordbrukssynpunkt ingalunda kan ligga särskilt för domänstyrelsens verksamhet, och det är också uppenbart, att om Kungl. Maj:t finner sig böra bifalla, vad länsstyrelsen beslutat föreslå i detta avseende, denna del av kronoöverloppsmarkerna måste, vid överförande av det övriga området till kronopark, undantagas för att kunna tillgodose den fulla enskilda äganderätten med däri inbegripna husbehovsskogar och del i allmänning. Länsstyrelsen har emellertid icke alls avsett annat än att den del av kronoöverloppsmarkerna, som icke kunde komma i fråga till egna hem med tillbehör, borde överlåtas till kronoparker.

Jag har nu icke något yrkande i denna sak. Jag har endast velat meddela, huru frågan står beträffande Västerbottens län och uttala den förhoppningen, att genom den föreslagna skrivelsen icke måtte läggas något hinder i vägen för sådant ordnande, som nu

Ang. krono-
överlopps-
markens över-
förande till
kronoparker.
(Forts.)

ifrågasatts, av egna hem på en del av de kronoöverloppsmarker, vilka nu äro omnämnda.

Herr Fahlén: Visserligen gjorde den föregående ärade talaren icke något yrkande, och det kunde vid sådant förhållande vara onödigt, att jag upptager tiden med ett yttrande i frågan. Jag skall icke heller uppehålla kammaren länge, men jag vill i alla fall säga, att den åskådning, den senaste ärade talaren gjorde till sin, står icke i strid med vare sig statsrevisorernas eller statsutskottets uttalanden. Tvärtom vill jag uttala min fulla anslutning till den ärade talarens mening, att vid avsättandet av kronoöverloppsmarker till kronoparker all hänsyn bör tagas till kolonisationens intressen. Och jag föreställer mig, att innan Kungl. Maj:t vidtager de åskade åtgärderna, Kungl. Maj:t ägnar denna fråga all uppmärksamhet. Följaktligen instämmer jag tillfullo i de synpunkter, den föregående ärade talaren framställde.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter kammaren biföll vad utskottet i förevarande paragraf hemställt.

§§ 10 och 11.

Lades till handlingarna.

Föredrogos ånyo statsutskottets den 28 och 30 nästlidna månad berömda utlåtanden:

nr 50, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under punkt 8 av andra huvudtiteln gjorda framställning i fråga om tillfällig förstärkning av nedre justitierevisionens arbetskrafter;

nr 51, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående förstärkning av arbetskrafterna hos kammarkollegium;

nr 52, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition i fråga om rätt för ordinarie tjänsteman, som befordrats till revisor i kammarrätten, att för ålderstillägg tillgodoräkna sig viss föregående tid i annan statstjänst;

nr 53, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar i avseende å utgifterna för kapitalökning, i vad dessa angå under civildepartementet hörande utlåningsfonder;

nr 54, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående beredande av ersättning för skada i vissa fall åt å statens järnvägars ångfärjor tjänstgörande järnvägs-, post- och tullpersonal;

nr 55, i anledning av väckt motion om ändring vad beträffar telefonvakter vid Trollhättans kraftverk i den år 1913 vidtagna löne reglering för tjänstemän vid nämnda verk; och

nr 56, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anläggande av en ångkraftstation för Älvkarleby kraftverk.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Föredrogs ånyo statsutskottets den 28 och 30 sistlidna april bordlagda utlåtande nr 57, i anledning av väckta motioner angående skrivelse till Kungl. Maj:t med begäran om utredning angående ledningen av och tillsynen å statens järnvägs- och vattenfallsbyggnader. *Om utredning ang. ledningen av och tillsynen å statens järnvägs- och vattenfallsbyggnader.*

I två lika lydande, till statsutskottet remitterade motioner, väckta den ena inom första kammaren (nr 51) av herr *C. G. Ekman* och den andra inom andra kammaren (nr 143) av herr *A. Ekman*, hade hemställts, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t ville låta utreda, huruvida ledningen och tillsynen av statens järnvägsbyggnader borde överflyttas från järnvägsstyrelsen till väg- och vattenbyggnadsstyrelsen, därvid jämväl borde tagas i övervägande, i vad mån väg- och vattenbyggnadsstyrelsen kunde böra erhålla förändrad organisation, ävensom huruvida vattenfallsstyrelsens byggnadsarbeten eventuellt skulle finnas kunna och lämpligen böra uppgå i väg- och vattenbyggnadsstyrelsen.

Utskottet hade i föreliggande utlåtande på åberopade skäl hemställt, att förevarande motioner icke måtte till någon riksdagens vidare åtgärd föranleda.

Herr *Ekman*, Carl Gustaf: Då jag icke haft tillfälle deltaga i slutbehandlingen inom statsutskottet av detta ärende, har jag icke kunnat tillkännagiva, hur jag ställer mig till den föreliggande frågan i det skick, vari den nu föreligger.

Jag vill då i korthet meddela, att jag icke genom vad i ärendet förekommit kunnat bli övertygad om riktigheten av utskottsmajoritetens resonemang. Jag skall emellertid icke här upptaga kammarens tid med att utveckla skälen för denna min uppfattning. Jag vill endast i korthet konstatera, att utskottet rör sig enbart med motiv, som visa varför utskottet icke går med på den av motionärerna ursprungligen framställda tanken, under det att man fullständigt saknar några skäl, varför utskottet icke velat biträda det yrkande, som reservationsvis föreligger och som blivit framställt redan inom utskottet.

Emellertid blir det väl så, att man får tänka sig en förnyad framställning i denna fråga och att densamma då inriktas i viss mån på annat sätt än i föreliggande motioner. Jag skall därför och då jag saknar all utsikt att vinna någon allmännare anslutning till det av tre andra-kammarledamöter reservationsvis framställda förslaget, för ögonblicket avstå från att göra något yrkande.

Efter det överläggningen ansetts härmed slutad, biföli kammaren vad utskottet i nu föredragna utlåtande hemställt.

Vid förnyad föredragning av bankoutskottets den 28 och 30 nästlidna månad bordlagda utlåtande nr 26, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående årligt understöd åt linjearbetaren vid telegrafverket *Lars Nordins* änka *Katarina Helena Nordin*, född *Zet-*

terberg, biföll kammaren vad utskottet i förevarande utlåtande hemställt.

Ang. fyllnads-
pension åt ban-
direktören F.
B. H. Santes-
son.

Föredrogs ånyo bankoutskottets den 28 och 30 sistlidna april bordlagda utlåtande nr 27, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående fyllnadspension åt bandirektören vid statens järnvägar F. B. H. Santesson.

I en till riksdagen den 26 mars 1915 avlåten, till bankoutskottet remitterad proposition, nr 125, hade Kungl. Maj:t under återopande av propositionen bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över civilären- den för samma dag, föreslagit riksdagen medgiva, att bandirektören vid statens järnvägar *Fritz Bernhard Hugo Santesson* finge från och med månaden näst efter den, under vilken avsked från bandirektörs- befattningen bleve honom beviljat, under sin återstående livstid, ut- över den pension, vartill han enligt lagen den 4 juli 1910 angående rätt till pension för tjänstemän vid statens järnvägar vore vid av- skedstagandet berättigad, tillika av trafikmedel uppbära en årlig fyllnadspension till belopp av 773 kronor.

Utskottet hade i föreliggande utlåtande på anförda skäl hem- ställt, att riksdagen, i anledning av Kungl. Maj:ts förevarande fram- ställning, måtte medgiva, att bandirektören vid statens järnvägar *Fritz Bernhard Hugo Santesson* finge såsom tjänstår för erhållande av pension enligt lagen den 4 juli 1910 angående rätt till pension för tjänstemän vid statens järnvägar, tillgodoräkna sig de år, under vilka han efter avsked från sin anställning såsom baningenjör vid statens trafikerade järnvägar tjänstgjort vid statens järnvägsbygg- nader, dock under villkor att han erlade ett belopp, motsvarande vid inbetalningen värdet av de ytterligare avgifter för egen pensio- nering, som ålegat honom, därest han under nämnda år kvarstått i sin baningenjörsbefattning.

Reservationer hade avgivits av, utom annan, herrar *von Stapel- mohr, Hedenstierna, Ekman, Gustafsson, Roos* och *Hellberg* i *Lyck- sele*, vilka yrkat bifall till Kungl. Maj:ts proposition.

Herr von Stapelmohr: Herr talman, mina herrar! I det föreliggande förslaget, rörande ökning av pensionen åt bandirek- tören i Luleå, Santesson, ha, såsom herrarna finna, meningarna inom utskottet varit mycket delade, i det att majoriteten följt av statskontoret uppdragna riktlinjer, varemot reservanterna anslutit sig till Kungl. Maj:ts förslag, som stöder sig på den ståndpunkt, järnvägsstyrelsen i frågan intagit.

Santesson är nu 65 år gammal. Han är därför, jämlikt lagen 1910 angående pension åt tjänstemän vid statens järnvägar, skyl- dig att avgå från sin tjänst. Han erhåller därvid pension, men som han icke tjänstgjort det bestämda antalet år, 30 i ordinarie tjänst, kan han icke erhålla den högsta pension, som är tillmätt

för bandirektörer eller 5,796 kronor, utan, då han har endast 26 Ang. fyllnads-
ordinarie tjänstår, får han nöja sig med en pension av 4,637 kro- pension åt ban-
nor. Det är sålunda en skillnad i pensionsbeloppet av 1,159 kro- direktören F.
nor, vilket ju är en ganska betydande skillnad. Kungl. Maj:t har B. H. Santes-
därför föreslagit, att Santesson måtte av trafikmedel få en fyll- son.
nadspension av 773 kronor, så att hans pension skulle uppgå till (Forts.)
5,410 kronor, eller ett belopp, som med några hundra kronor understiger det högsta, för bandirektörer bestämda beloppet.

Med Santesson förhåller det sig så, vilket de av herrarna, som tagit del av det vid den kungl. propositionen fogade statsrådsprotokollet, kanske ha klart för sig, att han 1871 inträdde såsom biträde vid statens järnvägsbyggnader, varest han kvarstod till 1874, då han övergick till ordinarie tjänst vid statens trafikerade banor såsom baningenjör. Men han förblev icke länge baningenjör, utan efter tre år lämnade han denna sin befattning för att på anmodan åter ägna sina krafter och sin förmåga åt statens järnvägsbyggnader. Detta gjorde han ända till 1892, då han på nytt igen inträdde vid statsbanorna såsom baningenjör; och där har han 1902 blivit befordrad till bandirektör.

Han har således en tjänstetid vid statsbanorna av 44 år. Då han 1874 lämnade sin befattning såsom baningenjör, måste han taga avsked från denna befattning och därmed följande pensionsrätt. Vad skälet härtill har varit, kan jag icke bestämt säga, men antagligen var det den omständigheten, att vid den tiden lågo järnvägarnas angelägenheter under två särskilda styrelser, den ena för statens trafikerade järnvägar och den andra för statens järnvägsbyggnader; och dessa båda styrelser ville väl icke hava någon »samröre» mellan sina tjänstemän utan ville ha dem fullt självständiga. Nu ha förhållandena i det avseendet förändrats. Såsom herrarna veta, är det nu en styrelse, som omhänderhar alla järnvägsangelägenheter, kungl. järnvägsstyrelsen, vilken sköter såväl trafiken som byggnaderna. Om nu en ordinarie tjänsteman vid de trafikerade järnvägarna behöves för järnvägsbyggnaderna, får han tjänstledighet från sin ordinarie befattning, visserligen med avstående av sina avlöningsförmåner, men med bibehållande av sin pensionsrätt. Hade denna förmån varit beredd för Santesson, skulle detta förslag naturligtvis icke framkommit, ty då hade han fått pension i överensstämmelse med vad som gäller för tjänstemän i övrigt.

Att Santesson därför att han under en lång tid ställt sin förmåga till tjänst vid ett annat arbete, som var för staten av synnerligen angelägen beskaffenhet. Skulle gå miste om sin pensionsrätt, har Kungl. Maj:t ansett obilligt och därför föreslagit en tilläggspension. Men Kungl. Maj:t har icke velat gå så långt, att Santesson skulle få tillgodoräkna sig full pensionsrätt för de år, han varit i järnvägsarbete, utan Kungl. Maj:t har ansett det lämpligare, att han får en reducerad pension i överensstämmelse med de grunder, som 1913 av riksdagen godkänts beträffande de stats-tjänstemän, vilka förut varit anställda vid sådana enskilda banor.

Ang. fyllnads- som övertagits av staten. Efter den beräkningsgrunden skulle pension åt ban- han få 773 kronor i fyllnadspension.

direktören F.
B. H. Santesson.

(Forts.)

Utskottet har emellertid varit av en annan mening och håller före, att Santesson borde få i pensionsavseende beräkna hela den tid, han tjänstgjort vid banbyggnaderna, och således få en pension, motsvarande det högsta för bandirektör fastställda beloppet eller 5,796 kronor. Detta kan ju vid första påseendet te sig mycket vackert. Men utskottet har vid denna förmån fäst ett villkor, som gör att vinsten för Santesson icke blir så stor; utskottet har nämligen sagt, att han i så fall skall betala så stort belopp som motsvarar värdet av de ytterligare pensionsavgifter, han skulle erlagt under den tid, han varit anställd vid banbyggnaderna. Värdet av dessa pensionsavgifter uppgår vid den tid, då Santesson beräknas taga avsked, eller i medlet av detta år, till omkring 2,750 kronor. Det är ju en betydande summa. Huruvida det kan vara förmånligare för Santesson att antaga utskottets förslag med full pension av 5,796 kronor mot skyldighet att betala detta belopp, eller att få pension i enlighet med Kungl. Maj:ts förslag, därom lämna handlingarna ingen upplysning, och jag känner icke till det. Huruvida på längden det ena blir ekonomiskt fördelaktigare för Santesson än det andra, kan icke fullt beräknas, ty det beror på hans blivande levnadslängd. Men för staten — och det är väl på den utskottet tänkt mest — blir det billigare och fördelaktigare, att pensionen utgår efter Kungl. Maj:ts förslag än efter utskottets. Efter utskottets förslag skulle, såsom jag nyss nämnde, Santesson betala omkring 2,750 kronor. Det skulle alltså bli en behållning för staten på Santessons bekostnad. Skillnaden mellan den pension, han skulle få, enligt utskottets förslag, 5,796 kronor, och det pensionsbelopp, som vid fastställelse av Kungl. Maj:ts förslag skulle tillkomma honom 5,410 kronor. Värdet av denna skillnad utgör 386 kronor efter den dödlighetsberäkning, som tillämpas i statens järnvägars pensionskommitté, och efter en procentsats av 3,8 % skulle uppgå till 3,778 kronor. I detta ligger således, att det skulle ställa sig fördelaktigare för staten att Kungl. Maj:ts förslag antages.

Jag sade, att jag icke känner till, huruvida Santesson har vilja eller ekonomisk förmåga att utan olägenhet inbetala det belopp, utskottet fordrar. Men skulle han icke ha en sådan ekonomisk ställning, att han kan göra det utan olägenhet, utan måste han skuldsätta sig för beloppet, blir det ju mycket tungt för honom att förränta och amortera denna summa; och skulle han mot förmodan avlida inom ett par, tre år eller så, får stårbhuset kanske dragas med en besvärlig skuldsumma. Detta kan väl icke vara rimligt. Därför ha reservanterna i likhet med Kungl. Maj:t ansett det bättre att giva Santesson en viss bestämd pension, som visserligen är något lägre än den, han skulle komma till enligt utskottets förslag, men som är säker och icke ålägger honom så stora ekonomiska uppoffringar, som utskottets förslag skulle göra.

Herr talman, jag hemställer därför, att första kammaren ville, med avslag å utskottets förslag, bifalla Kungl. Maj:ts proposition.

*Ang. fyllnads-
pension åt ban-
direktören F.
B. H. Santess-
son.*

(Forts.)

Herr Neiglick: Jag ber genast att få säga, att utskottets majoritet ingalunda har ställt sig avog emot bandirektör Santesson, vilkens framstående plikttrohet såsom tjänsteman jag för övrigt på grund av personlig kännedom är den förste att vitsorda. Det är så långt ifrån att utskottet ställt sig avogt emot honom, att utskottet tvärtom föreslår riksdagen att nu bryta den avvisande hållning, som riksdagen förut har intagit i liknande fall. Jag erinrar om, att riksdagen år 1905 avslog Kungl. Maj:ts framställning om fyllnadspension åt tre baningenjörer, genom vilket avslag dessa baningenjörer således förmenades rätt att tillgodoräkna sig den tid de, utan att hava ordinarie tjänsteanställning, arbetat vid statens järnvägsbyggnader. Kungl. Maj:t har också senare vid ett par tillfällen förklarat liknande framställningar om fyllnadspension icke leda till någon åtgärd.

Jag kan icke heller underlåta att påpeka, att byråchefen på kamerala avdelningen i järnvägsstyrelsen har reserverat sig emot styrelsens framställning om tilläggs pension för Santesson. Jag vill också framhålla, att även om Kungl. Maj:ts proposition icke skulle bifallas i någon form, Santesson i alla fall kommer att uppbära en årlig pension av det icke obetydliga beloppet utav 4,637 kronor.

Nu har sagts, att fallet Santesson icke är likartat med de övriga fall, varpå jag här har syftat. Santesson hade först tjänstgjort såsom nivellör vid statens järnvägsbyggnader, innan han under tre år innehade ordinarie anställning vid statens trafikerade järnvägar, varefter han ånyo gick ut till järnvägsbyggnaderna och fick lämna sin ordinarie plats. Så var icke förhållandet med de andra personerna: deingo ordinarie anställning efter att hava arbetat vid järnvägsbyggnaderna. Detta är faktiskt riktigt. Men jag kan icke finna den omständigheten hava avgörande betydelse för denna fråga. Huvudfrågan är väl den, huruvida en tjänsteman vid statens järnvägar bör få vid sitt avskedstagande tillgodoräkna sig den tid han arbetat vid järnvägsbyggnaderna eller icke, detta alldeles oberoende av om han haft fast anställning före eller efter den tid, varunder han arbetat vid järnvägsbyggnaderna.

Nu har utskottets majoritet förmenat, att det vore rättvist och billigt att en tjänsteman finge i pensionsavseende tillgodoräkna sig den tid, varunder han tjänstgjort vid järnvägsbyggnaderna, då han kanske därigenom gjort ett större och betydelsefullare arbete för staten, än han gjort, om han suttit kvar på en måhända mindre betydande ordinarie plats. Sätillvida är, sasom den ärade reservanten framhöll, utskottet ense; men meningarna gå isär ifråga om sättet för beredande av denna pensionsförmån. Utskottets majoritet håller i likhet med statskontoret före, att frågan bör ordnas på det sättet, att Santesson får betala det nuvarande värdet av de pensionsavgifter, som han skulle erlagt, därest han varit ordi-

Ang. fyllnads-
pension åt ban-
direktören F.
B. H. Santes-
son.

narie tjänsteman under den tid, då han var ute på järnvägsbyggnaderna. Han finge då erlägga ett belopp en gång för alla av 2,700 kronor, men finge i stället en förhöjning i pensionen av 1,159 kronor.

(Forts.)

Nu har häremot av Kungl. Maj:t anmärkts, och den synpunkten framförde den ärade reservanten, att det kan inträffa att Santesson avlider inom två år, och då har han icke intjänat den pensionsavgift som han nu skulle erlägga. Han skulle således icke göra någon vinst genom den utväg, som utskottet har föreslagit honom. Ja, naturligtvis kan man göra det tankeexperimentet, att Santeson kan avlida inom två år, innan han uppburit det högre pensionsbeloppet. Men den invändningen och det tankeexperimentet kan med samma rätt göras med avseende å alla pensionsavgifter. Framför allt gäller det, när en person vid ganska sen ålder blir ordinarie tjänsteman. Han får då erlägga jämförelsevis dryga retroaktivavgifter, och ingen vet, när han erlägger dessa avgifter, om han någonsin kommer att skörda någon förmån därav.

Utskottet begär endast, att Santesson skall erlägga skillnaden mellan vad han verkligen erlagt och vad han skulle hava erlagt, om han varit ordinarie under de år han tjänstgjort vid statens järnvägsbyggnader, d. v. s. utskottet flyttar frågan så att säga tillbaka i tiden och lägger den så, att Santesson får precis samma utgifter men också precis samma pensionsförmåner, som han skulle hava fått, därest han varit ordinarie tjänsteman och fått erlägga pensionsavgifter under de år, vilka man begär, att han skall få räkna sig till godo i pensionshänseende. Jag kan icke neka till, att detta synes mig vara ofrånkomligt logiskt, på samma gång som det förefaller mig vara fullt rättvist. Jag tror icke, att Santesson skall hava anledning att på något sätt beklaga sig, därest utskottets framställning bifalles. Jag ber därför, herr talman, att få yrka bifall till denna framställning.

Herr Holmquist: Den siste ärade talaren yttrade i början av sitt anförande, att utskottet ingalunda ställt sig avogt emot den kungliga framställning, som här är gjord. Ja, därom *kunna* meningarna vara delade. Uppfattningen blir i det fallet jämförelsevis subjektiv och kan icke få någon egentlig allmängiltighet. Men nog får jag för min del säga, att då jag läser utlåtandet, så icke kan jag däri finna någon art av välvilja emot vederbörande i den pensionsfråga, som här föreligger.

Den siste ärade talaren yttrade vidare, att den välvilja, som här skulle hava tagit sig uttryck däri, att man ville gå med på utskottets förslag, liksom stode i strid med föregående uppfattningar, som gjort sig gällande i andra liknande fall. Den ärade talaren nämnde själv att en fullständig kongruens mellan nu föreliggande fall och föregående icke förefunnnes. Men jag får säga, att jag tyckte, att den ärade talaren blev beviset skyldig, då den ärade talaren icke ansåg de skäl tillfyllestgörande, som Kungl.

Maj:t i sin framställning anført för att detta fall stode tämligen renodlat och utan sammanhang med föregående fall.

Varför jag egentligen begärde ordet var emellertid för att göra en liten argumentation och då ställa mig på den *principståndpunkt*, som utskottet i sitt utlåtande självt har ställt sig på. Det nämnes i en av reservationerna, att utskottets utlåtande skulle vara rent logiskt sett det riktigaste. För min del anser jag, att just i logiskt avseende utskottets utlåtande är efter min uppfattning synnerligen svagt. De fakta, som här föreligga, äro följande: det är en person, som först under ett visst antal år har varit anställd i statens järnvägars *trafiktjänst*; han avgår från den tjänsten och ägnar sig åt *järnvägsbyggnadstjänst* för statens räkning; han lämnar detta tillfälliga förordnande för att åter inträda som ordinarie i statens järnvägars *trafiktjänst*, och nu sökes för honom pension. Han har obestridlig rätt att tillgodoräkna sig 26 år av de 30, som erfordras för full pension. Utskottet är på det klara med, att nu bör han få tillgodoräkna sig de 15 år, som han har använt i statens *järnvägsbyggnaders* tjänst, mot att han betalar retroaktiva pensionsavgifter. Men den här mannen behöver ingalunda taga hänsyn till dessa 15 år, han behöver endast 3 år och 11 månader av de 15 åren. Följaktligen skulle han väl principiellt sett icke behöva betala retroaktivavgifter för mer än 3 år och 11 månader av de 15 år, han varit anställd i *järnvägsbyggnadernas* tjänst. Om han i 3 år och 11 månader hade kvarstått i sin först innehavda anställning i statens *järnvägstrafik*, så hade han i denna stund kunnat åberopa sig på de 30 år, som erfordras för att få full pension. Nu fattas honom dessa 3 år och 11 månader. Då förefaller det mig, som om en naturlig logik föranledde därtill, att får han tillgodoräkna sig den tiden — och därom är ju utskottet som sagt enigt — så skola vi icke utkräva retroaktivavgifter av honom för mer än 3 år och 11 månader.

En helt annan ståndpunkt intaga reservanterna, som omfatta Kungl. Maj:ts förslag. De hava efter min uppfattning icke velat gå längre än att de hava sagt, att åtminstone bör väl denna man komma i det läge, vari en person kommer, vilken varit i tjänst hos en enskild järnväg, som övergår i statens hand, nämligen att han i viss mån får tillgodoräkna sig den tid han tjänstgjort vid den enskilda, i statens hand sedermera övergångna järnvägen. Och det är en sådan principiell uppfattning, som riksdagen år 1913 har fullständigt godkänt.

I valet således emellan utskottets efter min uppfattning icke logiska hemställan och Kungl. Maj:ts förslag, har jag icke den ringaste tvekan vare sig ur billighetens eller ur logikens synpunkt, och därför, herr talman, ber jag för min del att få yrka bifall till Kungl. Maj:ts i ämnet avlätna proposition.

Herr Neiglick: Jag vill icke upphäva mig till domare — men jag tror mig ändå våga påstå, att det kanske icke är så säkert, som den siste ärade talaren ansåg, var den logiska svagheten

Ang. fyllnads-
pension åt ban-
direktören F.
B. H. Santes-
son.

(Forts.)

Ang. fyllnads-
pension åt ban-
direktören F.
B. H. Santes-
son.
(Forts.)

ligger, om det är hos utskottsmajoriteten eller — hos den ärade talaren själv.

Praktiskt översatt innebär det sista yttrandet, att en person som har en fast anställning vid statens järnvägar under några år, kan lämna denna ordinarie tjänst, slippa betala pensionsavgifter samt gå ut och taga högre avlöning genom att syssla med järnvägsbyggnader. Sedermera går han tillbaka till ordinarie tjänst, och han bör naturligtvis då, om han är en praktisk man, göra det i så god tid, att han inom 30 tjänstår nått den sammanlagda levnads- och tjänstålder, som behövs för att få högsta pension. Men detta innebär icke annat än att han får en i pensionshänseende betydligt bättre ställning än en annan tjänsteman, en tjänsteman vilken som helst på ett annat område, ty en sådan får betala pensionsavgifter så länge han är i tjänst, även om tjänståren bliva flera än som erfordras för att han skall få högsta pensionen. Det kan emellertid enligt mitt förmenande icke vara rimligt, att man skall anordna det så, att en person kan gå bort ur den ordinarie tjänsten och slippa betala pensionsavgifter under någon tid, om detta sker för att han skall erhålla bättre avlönad tjänst under mellantiden, men att han ändå skall kunna få pension som om han varit i ordinarie tjänst hela tiden.

Herr Ekman, Johan Emilson: Om det vore som herr Neiglick sade, skulle ifrågavarande tjänsteman komma i en bättre position, än han egentligen borde intaga. Men reservanterna begära icke för honom någon bättre ställning, än han är berättigad till. De begära, att han, om jag så får uttrycka mig, skall få försona vad han brutit, då han under någon tid icke varit ordinarie och följaktligen icke betalt pensionsavgifter — de begära, att han skall få sona detta på det sätt, att han mister en tredjedel av den tilläggspension, som han skulle fått vid full pension och som motsvaras av de avgifter, han icke erlagt.

Utskottsmajoriteten däremot vill, att han skall hava full pension och betala in mellan 2,700 och 2,800 kronor i retroaktivavgifter. Reservanterna anse, att det är mycket riskabelt för honom att göra detta, eftersom han är 65 år fyllda och är sjuklig samt kanhända aldrig får åtnjuta någon pension.

Nu invänder herr Neiglick, att man aldrig vet, om man får åtnjuta några fördelar av de pensionsavgifter man betalar in. Men man har dock obestriddligen bättre utsikt att få någonting, om man vid yngre år successivt under varje år betalar sina avgifter, än om man vid fyllda 65 år skall betala in ett belopp en gång för alla. Det är ingen som vill, att ifrågavarande tjänsteman skall få någon pension motsvarande de avgifter han icke betalt. Tvärt om är det ju så, att han blir lidande för det, han får därför så att säga årligen betala mellan 300 och 400 kronor. Men nog är det väl rimligare än att låta honom betala in förutnämnda stora belopp på en gång. Jag känner icke till hans ekonomiska ställning, men antag att den är sådan, att han kanske får låna dessa

2,700—2,800 kronor. Dör han så inom den närmaste tiden, så få ju hans efterlevande en skuld att betala.

Det är som sagt icke fråga om någon särskild favör, utan Kungl. Maj:t har ju föreslagit, att han skall få pensionen avkortad, därför att han en tid icke inbetalt pensionsavgifter. Det är fullkomligt logiskt och rättvist, och det synes mig vara bra mycket bättre med avseende å en gammal man, än att han skall få betala in en så stor summa på en gång vid 65 års ålder. Jag hoppas, att detta är klart för kammaren, så att man vet, vad det gäller.

På anförda skäl ber jag, herr talman, att få yrka bifall till reservationen.

Herr Wickman: Herr Holmquist yttrade, att utskottets majoritet icke syntes vilja visa någon välvilja i denna pensionsfråga. Jag ber att få erinra kammaren om alla de förslag i pensionsärenden, som från utskottet under denna riksdag ha kommit, och jag tror, att utskottsmajoriteten i de flesta fall har varit mycket välvillig. Det är endast i några få fall, som man har nödgats så att säga släppa välviljan och ställa sig på principernas grund. Jag tror, att vi nu ha ett sådant fall. Om kammaren, vilket jag betvivlar, skulle gå på den linje, som reservanterna ha föreslagit, så är det helt visst, att i och med ett sådant beslut har man rivit undan möjligheterna för att följa den bestämda princip, som utskottets majoritet gått ut ifrån, då den har sökt att visa den största möjliga välvilja mot personen ifråga genom att tillerkänna honom högsta möjliga pension, men med skyldighet för honom att erlägga den pensionsavgift, som ju ingen annan kan komma ifrån. Riksdagen har tidigare, som en föregående ärad talare, herr Neiglick, erinrat om, flera gånger sagt ifrån, att man icke kan gå på den motsatta linjen, och då skulle det vara orimligt för utskottet att i detta fall, som väl blir ett prejudikat för framtiden, följa någon annan beräkningsgrund än den, som här tillämpats. Flera talare i utskottet ha också framhållit, vad som även har sagts här, nämligen att det kan hända, att det är svårt för personen ifråga att erlägga denna pensionsavgift, som skulle bli 2,700 kronor. Om icke hans ställning tillåter honom att göra detta eller han icke finner det med sin fördel förenligt, så får han en lägre pension, och man behöver icke av denna anledning bryta mot den princip, som legat til grund för utskottets förslag. Jag förmenar, att det är riktigare att hålla på principen, då pensionen i alla fall blir så stor, att någon fara för personens existens i fortsättningen, sedan han fått denna pension, icke kan föreligga, och jag anser mig därför, herr talman, böra här, liksom jag gjort i utskottet, yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr statsrådet Linnér: Efter den ingående principdiskussionen här torde det icke vara behöfvligt, att jag närmare inlåter mig på frågan om vilken av de olika pensionsberäkningsgrunderna kan

Ang. fyllnads-
pension åt ban-
direktören F.
B. H. Santes-
son.
(Forts.)

Ang. fyllnads-
pension åt ban-
direktören F.
B. H. Santes-
son.

(Forts.)

vara den lämpligare. Jag föreställer mig, att skillnaden i realiteten går ut på det, att majoriteten antager, att det för statsverket är billigare att av bandirektör Santesson fordra en viss retroaktiv avgift mot det, att han får en högre pension. Reservanterna däremot utgå ifrån att han av billighetsskäl bör vara berättigad att få en, låt vara nedsatt, pension utan någon retroaktivavgift. Nu skall jag be att få meddela den upplysningen, att enligt en inom järnvägsstyrelsen verkställd matematisk uträkning förhåller det sig så, att reservanternas förslag i själva verket är för statsverket fördelaktigare än majoritetens förslag. Värdet av den pensionsförpliktelse, som staten skulle åta sig enligt majoritetens förslag, går upp till något över 3,700 kronor, närmare 3,800 kronor. Den retroaktivavgift, som Santesson skulle erlægga, går upp till 2,700 kronor, och alltså överstiger värdet av statens förpliktelse Santessons betalningsskyldighet med något mer än 1,000 kronor. Vidare är det också ostridigt, att det kan föreligga vissa svårigheter för Santesson att begagna sig av den högre pensionsrätt, som majoriteten vill tilldela honom. Jag är på grund av en från järnvägsstyrelsen inkommen upplysning i tillfälle att meddela, att det torde för Santesson vara omöjligt att begagna sig av den. Således inträffar här det ovanliga fallet, att det såväl för staten som för den enskilde är fördelaktigare, om Kungl. Maj:ts förslag eller, vilket är detsamma, reservanternas förslag i detta fall blir riksdagens beslut.

Herr von Stapelmohr: Jag skall icke länge upptaga kammarrens tid, men jag har litet svårt att lämna obesvarat ett uttalande av herr Neiglick i hans första anförande. Han yttrade, om jag fattade honom rätt, att huvudfrågan är nu, huruvida en tjänsteman, som varit anställd vid järnvägsbyggnaderna men övergått till trafiken, skall få räkna pensionsrätt för de år han varit anställd vid byggnaderna, och utskottets förslag skulle innefatta ett brytande av den avvisande ställning, som riksdagen förut i likartade fall intagit. Ja, skulle den tanken ligga i utskottets förslag, så anser jag, att stora betänkligheter resa sig emot att gå med på detta. Kungl. Maj:t har icke heller velat gå så långt utan i viss mån respekterat vad riksdagen yttrade år 1905 i det av herr Neiglick påpekade fallet. Det var då fråga om pension åt tre baningenjörer av vilka ingen, innan han inträdde i statsbanebyggnade, haft anställning vid statens järnvägstrafik. Riksdagen yttrade då: »Riksdagen har velat påpeka, att arbetet vid statens järnvägsbyggnader icke på något sätt kan vara att likställa med fast anställning i statens tjänst, utan måste anses vara av helt och hållet tillfällig natur, om det än, såsom fallet är med de personer, som nu äro i fråga, fortfarit en följd av år.» Detta uttalande har, som jag nyss nämnde, Kungl. Maj:t icke velat bryta emot, vilket tydligt framgår av vad som yttrats till statsrådsprotokollet, nämligen att ett bifall till Kungl. Maj:ts proposition i nu förevarande ärende icke skulle bliva av på något sätt prejudi-

cerande natur, enär det här gällde ett speciellt undantagsfall. Det finnes knappast någon mer än Santesson, på vilken ett blivande beslut om fyllnadspension skulle tillämpas, han lär, såvitt nu känt är, vara den ende tjänstemannen, som måste avsluta sin ordinarie tjänstebefattning vid statsbanetrafiken för att ägna sin tid åt byggnadsväsendet.

*Ang. fyllnads-
pension åt ban-
direktören F.
B. H. Santes-
son.
(Forts.)*

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter herr talmannen jämlikt förekomna yrkanden gjorde propositioner, först på bifall till vad utskottet i föreliggande utlåtande hemställt samt vidare därpå att kammaren, med avslag å utskottets hemställan, skulle bifalla Kungl. Maj:ts i ämnet gjorda framställning; och förklarades den senare propositionen vara med övervägande ja besvarad.

Föredrogos ånyo bankoutskottets den 28 och 30 nästlidna månad bordlagda utlåtanden:

nr 28, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående befrielse för riksbanken under viss tid från skyldigheten att inlösa av banken utgivna sedlar med guld;

nr 29, i anledning av väckt motion om införande i reglementet för riksgäldskontoret av viss bestämmelse angående förfarandet vid upplåning inom landet; och

nr 30, i anledning av väckt motion om åtgärder för åstadkommande av bättre luftväxling i riksdagens lokaler.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Föredrogs ånyo lagutskottets den 28 och 30 sistlidna april bordlagda utlåtande nr 26, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om inskränkning i inmutningsrätten, dels ock i ämnet väckt motion.

*Lagförslag
om inskränkning i inmutningsrätten.*

Genom en den 23 februari 1915 dagtecknad proposition, nr 43, som hänvisats till lagutskottet, hade Kungl. Maj:t, under åberopande av propositionen bifogade utdrag av i statsrådet och lagrådet förda protokoll, föreslagit riksdagen att antaga följande förslag till

»Lag om inskränkning i inmutningsrätten.

Härigenom förordnas som följer:

Inom Norrbottens, Västerbottens och Jämtlands län må under tiden intill den 1 oktober 1916 endast för kronans räkning inmutning ske å kronojord, som ej under ständig besittningsrätt innehaves eller är till boställe anslagen.

Denna lag träder i kraft den 1 oktober 1915.»

Lagförslag
om inskrän-
kning i inmut-
ningsrätten.

(Forts.)

I samband med denna proposition hade utskottet till behandling förehått en av herr *Asplund* i anledning av propositionen väckt motion (I: 75), vari hemställts, att riksdagen ville, i samband med antagandet av Kungl. Maj:ts i prop. nr 43 framlagda förslag till inskränkning i inmutningsrätten och i anledning av däri gjorda uttalanden, hos Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t ville tillse, att vid den i statsrådsprotokollet utlovade snara utredningen om en bättre och mera stadigvarande lösning av frågan om mineralfyndigheters tillgodogörande största möjliga hänsyn toges, förutom till statens intresse av andel i den direkta ekonomiska vinsten av malmbrytningen, även till behovet av att malmförädlingsföretag kraftigt understöddes.

Utskottet hade i förevarande utlåtande på åberopade skäl hemställt,

A) att Kungl. Maj:ts proposition nr 43 med förslag till lag om inskränkning i inmutningsrätten måtte av riksdagen bifallas, och

B) att herr *Asplunds* ifrågavarande motion nr 75 i första kam-maren icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Reservation hade avgivits av, utom andra, herr *Lindhagen*, som instämt i det slut, vartill utskottet kommit, under åberopande av det huvudsakliga innehållet i en honom från motionären tillhandakommen inlaga av följande lydelse:

»Med tillfredsställelse inhämtas av propositionen, att ett återupptagande av arbetet för lösning av de svävande frågorna på gruvlagstiftningens område ställts i utsikt. Det pågående tillgodogörandet av kraften i landets vattenfall och senare tiders rön såväl i fråga om den elektriska malmsmältningen som andra metoder, varigenom av orena malmer kan framställas ett fullgott järn med mindre kolåtgång än förut eller med användande av mindervärdigt bränsle, giva, jämte möjligheterna till en avsevärd ökning av träkolsproduktionen genom ett bättre tillvaratagande utav avfallsprodukterna särskilt från statens skogar i Norrland samt genom en intensivare skogsvård i allmänhet, grundad anledning till den förhoppningen, att i en nära framtid malmens förädling skall kunna försiggå inom landet i betydligt större utsträckning än hittills. Då de med säkerhet kända malm-tillgångarna inom mellersta Sveriges bergslager även utan ökning av nuvarande årsproduktion torde vara otillräckliga för en längre framtid, synes det utskottet, nationalekonomiskt sett, ganska naturligt, om en avsevärd del av landets tackjärnsproduktion komme att överflyttas till Norrland, där alla betingelser för denna gren av järnhan-teringen äro tillfinnandes, nämligen riklig tillgång på malm och sko-gar samt på vattenkraft, som ej i en mot tillgångarna närmelsevis svarande utsträckning torde få användning för annat ändamål. Vid sådant förhållande är det av största vikt att tillgodogörandet av den aldrig sinande vattenkraften och de vid rationell skötsel ständigt återväxande skogarna säkerställas genom en malmhushållning, som tryggar tillgången till malm under en praktiskt taget obegränsad

framtid. Härför fordras emellertid dels, att malmexporten icke väsentligt ökas utöver nu medgivna export, dels att malmförädlingen inom den närmaste framtiden beredes en så kraftig tillväxt, att den, då nu gällande överenskommelser angående malmexporten utlöpa, kan övertaga en väsentlig del av den malmproduktion, som därefter kan vara nödig bibehålla. Denna tillväxt synes lämpligen böra befordras genom sådana bestämmelser i gruvlagstiftningen, som kraftigt premiera malmförädling framför export genom att göra malmförädling inom landet, omedelbart eller efter vissa övergångsår, till villkor för upplåtelse av malmfyndigheter, denna må nu äga rum i form av koncession eller genom inmutning med förbehåll av den art, som varit gällande före 1850-talet.

Givetvis bör samma åsikter gälla beträffande tillgodogörandet av andra malmer än järnmalm, så mycket mer som den kända tillgången av sådana, varav landet har stort behov, såsom koppar- och zinkmalmer, lär vara ganska begränsad.

Även om skäligheten icke skulle finnas för påståendet, att frågan om den inhemska malmförädlingens befrämjande icke tillräckligt beaktats vid behandlingen av gruvlagstiftningsfrågor under de senaste 30 åren, synes ärendets stora betydelse för vårt lands näringsliv dock till fullo motivera ett uttalande av ovanstående innehåll.»

Herr Asplund: Herr talman! Jag skall be att genast få tillkännagiva, att jag icke kommer att framställa något yrkande på ändring i utskottets kläm, utan endast ett sådant tillägg till motiveeringen, att det stycke nederst på sidan 5 i utlåtandet, som börjar med orden »Utskottet har med tillfredsställelse inhämtat» och slutar med »förut nämnda motion», skall få en ändrad lydelse i enlighet med det med fin stil i herr Lindhagens reservation intagna uttalande, vartill jag här ber att få referera.

Den proposition, som nu föreligger, avser en förlängning på ytterligare ett år av ett trettonårigt provisorium i gruvlagstiftningen för Norrland, innefattande inmutningsförbud, vilket med ett halvt års mellanrum har föregåtts av ett annat likaledes trettonårigt provisorium av liknande innebörd, innefattande förbud mot utmålsläggning, allt beträffande fyndigheter å kronojord. Båda dessa provisorier ha ytterst sin grund i följderna av det beslut, som rikets ständer fattade för en tid av fyra gånger tretton eller 52 år sedan, det vill säga år 1863. Man kan således säga, att denna fråga nu firar ett verkligt olycksjubileum.

Från början var det här i landet rent förbud att exportera malm. Detta förbud ersattes år 1853 med en hög exporttull, som till sina verkningar ansågs innebära ett exportförbud. Denna exporttull sänktes vid följande riksdag, och år 1863 borttogts den helt och hållet. Då hade den ekonomiska uppfattningen utvecklats därhän, att man ansåg, att ifall utlänningar med större ekonomisk vinst än vi kunde förädla vår malm, så vore det national-ekonomiskt riktigast, att den exporterades. Då jag icke kan tänka mig, att denna åsikt numera har resonnans inom något parti i vårt

*Lagförslag
om inskrän-
kning i inmut-
ningsrätten*
(Forts.)

Lagförslag
om inskrän-
kning i inmut-
ningsrätten.
(Forts.)

land, hade jag verkligen hoppats att få understöd från flera håll i det syfte min motion har. Utom den allmänna förändringen i de ekonomiska åsikterna under 1860-talet torde väl även ha medverkat, att de personer, som innehade privilegierna på smide, under lång tid i hög grad missbrukat sin ställning för att hindra konkurrens i tackjärnshandeln. Det gick så långt, att brukssocieteten år 1784 hos Kungl. Maj:t begärde och även fick till stånd ett stadgande om 1,000 riksdalers vite för dem som vågade begära smidesrättigheter eller utvidgning av sådana. Vidare gällde intill år 1846 icke blott exportförbud för tackjärn och malm, utan även rätten till handel inom riket var i högsta grad inskränkt. Det är klart, att sådana förhållanden slutligen måste leda till en våldsam reaktion som i sin tur gick till överdrifter, i det att förädlingsprincipen helt och hållet underkändes.

År 1863 blev således malmexporten i landet helt och hållet frigiven. Därmed var den fasta grund söndersprängd, på vilken den svenska järnhanteringen under flera århundraden byggts upp till en av landets starkaste näringar. Det var detta beslut jämte den i 1855 års gruvstadga först införda och sedan i 1884 års gruvstadga upprepade bestämmelsen, att jordägareandelen på kronomark helt och hållet skulle lämnas obegagnad, som åstadkom sådana missförhållanden, att man år 1889 måste vidtaga en provisorisk lagstiftningsåtgärd för deras avhjälpande. Det hade nämligen då gått så långt, att brytningsrätten i Gällivare malmfält hade utarrenderats till ett engelskt järnvägsbolag. Med anledning därav motionerade brukspatron Kristian Lundeberg om en ändring i gruvstadgan i syfte att kronan skulle begagna sig av sin jordägareandel till fullo. Detta gav efter tio års funderingar upphov till en arrendelag, som emellertid strax efter att den hade trätt i verksamhet, befanns så olämplig, att den måste ersättas med inmutningsförbud på kronomark i Norrbottens län. Härför anfördes som skäl, att det uppstått ett omfattande jobberi med mutsedlar, som förnämligast gällde kopparmalm i Gällivare socken, men den huvudsakliga anledningen till denna åtgärd måste anses vara denna olämpliga arrendelag, som omöjliggjorde för kronan att få sin jordägareandel utnyttjad i högre grad än vad vederbörande inmutare fann för gott. Bortauktionering av kronans jordägareandel försiggick på ett så tidigt stadium, att ingen annan än inmutaren vågade bjuda någonting, då det icke fanns något hinder för inmutaren, att ifall det blivit en annan arrendator, låta den ifrågavarande mutsedeln förfalla och ha andra i beredskap, på vilka han sedan begärde utmål. Några år efter lagens antagande underkände riksdagen det nettoavgäldssystem, som ligger till grund för arrendets beräkning enligt arrendelagen.

Då, som av den nu föreliggande propositionen framgår, till statsrådsprotokollet har uttalats, att med det snaraste åtgärder skulle vidtagas för en stadigvarande lösning av denna gruvlagstiftningsfråga, men departementschefen icke har ansett sig böra ange några riktlinjer för densamma och jag icke av den behand-

*Lagförslag
om inskrän-
king i inmut-
ningsrätten.
(Forts.)*

ling frågan fått under de 30 sista åren kan se, att den gamla goda princip, på vilken järnhanteringen före år 1863 varit byggd, har blivit till fullo beaktad i de förslag, som ha framkommit, så ansåg jag mig, innan utredningen igångsattes, böra genom en motion söka få till stånd ett uttalande från riksdagens sida i denna principiella fråga angående malmens förädling inom landet.

Nu har utskottet här i sin motivering yttrat: »Även under den behandling, som hittills ägnats hithörande spörsmål, har den inhemska malmförädlingens intresse förvisso icke lämnats åsido». Jag skall medgiva, att det har blivit en stor förbättring i detta fall sedan år 1889, men att denna förbättring skulle vara tillräcklig, kan jag icke utan vidare erkänna. Jag skall be att få uppläsa, vad som i den kungl. propositionen år 1909 har yttrats beträffande malmförädlingen. Det säges där: »Enligt förslaget skall tillståndshavaren i allmänhet äga att tillgodogöra sig alla inom fyndigheten förekommande mineral. Ifråga om sättet för tillgodogörandet kan dock, i ett viktigt avseende, hans rätt bliva inskränkt. Redan för närvarande äro, särskilt inom Norrbottens län, så rika järnmalmshfyndigheter kända och föremål för exploatering, att det synes kunna med fog dragas i betänkande, huruvida uppkomsten av flera dylika gruvföretag kan vara för landet obetingat gagnelig. Att förbjuda upptagandet å kronojord av nya gruvor, innehållande järnmalm, torde dock av flera skäl icke vara att förorda. Kan malmen tillgodogöras av den inhemska förädlingsindustrien, synes ett sådant förbud sakna berättigande. Och brytande av järnmalm för export lärer ej heller alltid böra förhindras, exempelvis icke då gruva, som innehåller järnmalm, men vars egentliga värde ligger i annan malmförekomst, kan med fördel bearbetas, endast om järnmalmen tillika brytes, eller då tillåtelse att exporteras finnes kunna i en trakt av landet, där bergshanteringen ligger nere, bidra till denna närings uppsving. Då sålunda frågan om tillgodogörande av järnmalmshfyndigheter synes ställa sig helt olika under skilda förhållanden, hava de antydda betänkligheterna mot upptaganda av nya järngruvor ansetts kunna bäst vinna beaktande, om åt Konungen lämnas befogenhet att vid gruvdriftstillstånds meddelande föreskriva, det järnmalm, som ur den upplåtna fyndigheten vinnes, icke eller allenast i viss omfattning må såsom råvara exporteras ur landet. En bestämmelse härom har för den skull inrymts i förslaget.» Här talas det visserligen om malmförädling, men man kan lika gärna tyda det anförda som en önskan att förhindra en olämplig konkurrens på malmexportmarknaden, och detta är visserligen i och för sig fullt berättigat. Om det hade varit intresse för förädlingen, som varit det bestämmande vid Kungl. Maj:ts åtgöranden i denna sak, borde det också ha tagits i övervägande, huruvida man icke även för andra malmer i landet, varav de kända tillgångarna äro ganska små, såsom kopparmalm och zinkmalm, men av vilka vi ha stort behov, hade behövt stadga exportförbud. Detta har emellertid aldrig någonsin förutsatts, och således ledes

Lagförslag
om inskrän-
king i inmut-
ningsrätten.
(Forts.)

jag till den uppfattningen, att man nog icke i den grad, som jag anser vara nödvändig, förut har beaktat förädlingsprincipen. Jag vill emellertid icke uppväcka någon vidare debatt härom, det är kanske icke lämpligt att närmare ingå på en del saker, som ligga alltför nära i tiden, men jag skulle dock önska, att detta uttalande måtte utgå ur utskottets motivering och ersättas med ett, som återfinnes i slutet av mitt förslag, och som lyder: »Även om skälig anledning icke skulle finnas för påståendet, att frågan om den inhemska malmförädlingens befrämjande icke tillräckligt beaktats vid behandlingen av gruvlagstiftningsfrågor under de senaste 30 åren, synes ärendets stora betydelse för vårt lands näringsliv dock till fullo motivera ett uttalande av ovanstående innehåll.» Det kan nämligen efter min uppfattning icke vara lämpligt, att utskottet förklarar, att allt är bra som det är, ty det skulle ju innebära en fingervisning till Kungl. Maj:t att icke i framtiden göra något mer för malmförädlingen än som hittills blivit gjort. Jag går emellertid gärna med på, att det sättes ifråga, huruvida jag har något fog för min uppfattning. Då frågan har en så stor nationalekonomisk betydelse, har jag ansett mig böra söka något belysa densamma, och har här uppgjort en tabell för större överskådlighets skull.

Förr i världen behövde man för järnframställning huvudsakligen två slags råämnen, malm och kol, varemot kraftbehovet då spelade mindre roll. Sedan man numera genom den elektriska malmsmältningen kan spara in två tredjedelar av den förutvarande kolåtgången, så måste man emellertid säga, att krafttillgången spelar en minst lika stor roll som koltillgången. Det är således numera *tre* ting, man måste ta hänsyn till härvidlag malm, kol, och billig vattenkraft. Jag skall nu be att få, beträffande kolen åberopa ett uttalande i statsutskottets utlåtande n:r 49 i anledning av statsrevisorernas berättelse, som kammaren nyss enhälligt godkänt. På sidan 31 säges det beträffande kronoskogarna i Norrland:

»Så länge oerhörda vidder av sterila, bortdöende eller försumpade skogar finnas å våra kronoparker, är det en plikt för en generation som vår, vilken njuter avkastningen av genom århundreden hopsparade ofantliga skogskapital, att nedlägga åtminstone en någorlunda skälig andel av skogsinkomsterna på arbeten, som gå ut på att trygga kommande släktens utkomstmöjligheter. Förvisso kan ett arbete i denna riktning påräkna de svenska statsmakternas intresserade understöd.»

Det är väl bekant för var och en, som något sysslat med skogsvård, att för föryngring av skogen och rationell skogsvård i övrigt finnes icke något lämpligare arbete än kolning av det skogsavfall, som icke bättre kan tillgodogöras på annat sätt. Härvid medtages nämligen det allra sämsta avfallet.

Beträffande krafttillgångarnas tillgodogörande vill jag också citera några rader av ett i den kungl. propositionen n:r 173 intaget uttalande av vattenkraftsföreningen i en skrivelse av den

10 febr. 1911, där det heter: »I Norrland finnas miljoner hästkrafter outnyttjade. Endast genom storindustriella anläggningar, baserade på färdiga eller uppväxande elektrokemiska och elektrometallurgiska metoder, kunna dessa norrländska kraftkällor finna nämnvärd användning, och härvid har den inhemska företagsamheten uppenbarligen att utstå en hård konkurrens med av naturen bättre gynnade vattenkraftländer». Tillgodogörandet såväl av vårt stora skogskapital i Norrland, som f. n. i stor utsträckning förfaras, som av de väldiga vattenkrafttillgångarna därstädes sättes sålunda i närmaste samband med malmförädlingens utveckling.

*Lagförslag
om inskrän-
kning i inmut-
ningsrätten.
(Forts.)*

Jag har här på ett diagram sökt visa, så gott det låter sig göra med ledning av den statistik, som finnes, hur det ställer sig i olika delar av landet med skogstillgången, med vattenkraftstillgången och med malmtillgången. Kraftfrågan spelar den största rollen vid bestämmande av den ort, där en förädlingsindustri bör förläggas, när man skall basera den på elektrisk malmsmältning. Det är stora krafttillgångar, som man behöver för denna metod och det låga pris, som kan betalas för kraften, fordrar, att man icke lägger sig för långt från kraftkällan. Jag är icke fackman på det området, men jag antager, att femton till tjugu miles avstånd från kraftkällan är det högsta, som härvidlag kan ifrågakomma. Jag har därför till en enhet slagit ihop Norrbottens, Västerbottens och Jämtlands län, vilkas kraftkällor äro för avlägsna att kunna användas för anläggningar i Bergslagen, samt till en enhet det övriga landet. Jag har avsatt på diagrammet, som är upphängt här, i horisontell led det antal hektar duglig skogsmark, som finnes i de olika delarna av landet. Av den dugliga skogsmarken finnes det, som synes, inom de tre nordligaste länen 9,317,576 hektar, i Västernorrlands, Gävleborgs och Kopparbergs län 5,552,083 hektar, i Mellansverige (egentliga Bergslagen) 1,987,656 hektar, i Västsverige (inklusive Värmland) 2,627,859 hektar och i östra Sydsverige 2,444,735 hektar. Skåne har jag ej ansett nödigt medtaga. Jag har angivit träkolsförbrukningen för år 1913 i hektoliter, för dessa olika landsdelar genom de streckade ytorna å diagrammets tredje rad nedifrån räknat. Om jag tänker mig kolförbrukningen fördelad jämt över hela skogsområdet, så giva dessa på diagrammet utmärkta höjder uttryck för antalet förbrukade hektoliter träkol per hektar duglig skogsmark inom de olika landsdelarna. Det visar sig då, att det icke förbrukats mer än 0,135 hektoliter träkol per hektar i de nordligaste länen men nära 3 hektoliter kol i nedre Norrland och Dalarne. I Mellansverige har förbrukats nära tio hektoliter kol, i Västsverige en och en halv hektoliter och i östra Sydsverige 0,6 hektoliter kol per hektar duglig skogsmark. I fråga om de tre nordligaste länen är det endast inom Norrbottens län, som det förbrukats något att tala om. I dessa siffror ingå både sågverks- och skogskol. Jag har försökt beräkna, hur skogskolproduktionen skulle ställa sig vid en ordentligare skogsvård i Norrland. Det finnes icke i

*Lagförslag
om inskrän-
kning i inmut-
ningsrätten.
(Forts.)*

statistiken några fullständiga uppgifter om koltillverkningen i de olika delarna av landet, utan endast om förbrukningen. Jag har nu tänkt mig, att kolet, som förbrukas i södra delen av landet, undantagandes övre Norrland, har kommit från hela landet med undantag av Norrbottens län, där, enligt vad jag har reda på, tillverkningen för år 1912 uppgick till 760,000 hektoliter, därav emellertid ungefär 140,000 hektoliter ha gått till Bergslagen. Nu ha vi till en början endast skogskolningen att fästa oss vid. Om jag tänker mig, att tillverkningen av det kvantum skogskol som förbrukats i hela landet med undantag av Norrbottens län, fördelas jämt över dessa landsdelars skogsområden så skulle det bliva en siffra av 1,7 hektoliter per hektar duglig skogsmark. Nu tänker jag mig, att genom en förbättrad skogsvård i Norrbotten skulle även där åtminstone lika mycket kol kunna tillverkas per hektar. Jag har icke förbisett, att det är sämre återväxt på skogen i Norrbotten och att det är sämre kommunikationer därstädes än i de övriga delarna av landet, även efter tillkomsten av Inlandsbanan som jag naturligtvis förutsätter skall komma till stånd. Den stora åtgången av husbehovsved och trämasseved m. m., som inkräktar på kolvedsfångsten i den nedre delen av landet, har emellertid icke sin motsvarighet i Norrbotten, och då anser jag, att det kan räknas med samma kolfångst därstädes per hektar som i det övriga landet, så mycket mer som i Norrbotten och Västerbotten det finns kolossala hopsparade kapital av halvrudden skog, som icke på annat sätt kan användas och som, till dess skogsvården blir förbättrad och lämnar större tillgång till gallrings- och annat avfallsvirke, kan utfylla kolvedsbehovet.

Beträffande sågverkskolet har allt, så när som på 600,000 hektoliter, förbrukats i Bergslagen och södra Norrland. Större delen av denna kolsort har visserligen tillverkats i Norrland, men då kommunikationerna genom tillfälle till sjöfrakter äro förmånligare än för skogskolen, torde man även för framtiden böra räkna med en stor förbrukning av norrländska sågverkskol i nedre delen av landet. Jag har tänkt mig riktigtast att räkna med samma fördelning av dessa kol mellan de båda malmförädlingsområdena som fördelningen av skogskolen varigenom man skulle kunna ernå ungefär samma proportion mellan båda kolsorterna i de olika masugnarna. Den årliga koltillgången skulle då bli 2,181 hektoliter träkol per hektar duglig skogsmark. Vi få då för de tre nordligaste länen en årsproduktion av 20,311,600 hektoliter kol och 27,507,500 hektoliter kol för den övriga delen av landet. Vad koltillgången i södra Sverige beträffar, så måste vi först frändraga vad som åtgår för smidestillverkningen nämligen 6,331,500 hektoliter. Då det icke är tänkbart att kasta om hela järnhanteringen ens på mycket lång tid, så att den blir helt och hållet baserad på elektrisk malmsmältning, och detta för övrigt möter svårigheter på grund därav att slig och briketter, under vilken form minst hälften av malmtillgången, nämligen anrikningsmalmen, kommer att användas, ej kunna till lika hög grad användas i elektriska mas-

ugnar som i vanliga, så torde även i framtiden en hel del malm komma att smältas i vanliga masugnar, i vilka kolätgången torde kunna beräknas till 50 hektoliter per ton tackjärn, under förutsättning att i dem till större delen användas av anrikningsmalm erhållna briketter, medan primamalmen huvudsakligen smältes på elektrisk väg. Om av koltillgången i södra delen av landet användes till elektrisk malmsmältning 10 miljoner hektoliter kan man därav med en åtgång av 25 hektoliter per ton tackjärn tillverka 400,000 ton tackjärn och med 11,176,000 hektoliter kol, som beräknas bli använda i vanliga masugnar, får man 223,520 ton tackjärn, under antagande av samma kolätgång 50 hektoliter per ton tackjärn som man nu har vid smältning av briketter i moderna masugnar, således tillhoppa 623,520 ton tackjärn. År 1913 framställdes i södra Norrland och Bergslagen 605,661 ton träkolstackjärn. Denna tillverkning skulle sålunda hålla sig tämligen konstant.

*Lagförslag
om inskrän-
kning i inmut-
ningsrätten.
(Forts.)*

I Norrland ha vi redan ett järnverk, nämligen Luleå järnverk, som är baserat på smältning av järnmalmsbriketter. Där har man två stora moderna masugnar, och möjlighet att fördubbla tillverkningen, om man blott kunde få malm i tillräcklig mängd. Den här använda malmen utgöres av 46-procentig av fosfor förorenad varpalm från Gellivare, som förut ej kunnat säljas för export men numera kan genom anrikning i vid Gellivare anlagda verk med fördel exporteras. Under förutsättning att järnverket kunde få tillräckligt med råmalm från annat håll, så att tillverkningen kunde nära fördubblas, har jag tänkt mig att av koltillgången i övre Norrland skulle avsättas 2,311,600 hl. för användning i brikettmasugnar, varvid skulle kunna tillverkas 46,230 ton tackjärn. Av återstående 18 miljoner hektoliter kol skulle i elektriska masugnar kunna framställas 720,000 ton tackjärn. Hela landets produktion av träkolstackjärn skulle sålunda ungefär fördubblas. För den elektriska malmsmältningen i södra Sverige skulle det åtgå ungefär 100,000 å 130,000 hästkrafter, vilket är 10 å 13 procent av den vattenkraft, som beräknas kunna erhållas i södra Norrland och Dalarna året runt efter reglering av de större vattendragen. Jag anser icke, att man kan ta något av vattenkraften i de övriga delarna av Sverige i beräkning för elektrisk malmsmältning, då fabriksindustriens behov såväl som de s. k. borgerliga behoven av kraft där äro så stora att de ej ens kunna fullt tillgodoses av där befintliga kraftkällor. Undantag skulle inömligen i viss mån kunna göras för Värmland, där den redan är till en del tagen i bruk för den elektriska malmsmältningen, och likaså för Trollhättan. Man får emellertid nog i stort sett icke räkna med, att den kraften skall kunna reserveras för elektrisk malmsmältning. För den elektriska malmsmältningen i övre Norrland skulle det åtgå 180,000 å 240,000 hästkrafter. Det blir 9 å 12 procent av den krafttillgång, som finnes i de tre nordligaste länen. Tar man nu i betraktande det av vattenkraftsföreningen gjorda, av mig förut citerade uttalandet om de begränsade möjlig-

Lagförslag
om inskrän-
kning i inmut-
ningsrätten.
(Forts.)

heterna att få bruk för den norrländska vattenkraften i större utsträckning för andra industrier, är det tydligt, att det blir alldeles för liten användning för densamma genom denna elektriska malmsmältning i förhållande till den stora krafttillgången. De ogynnsamma klimatiska förhållandena, som ha till följd dyra levnadsomkostnader och stängd sjöfart under halva året, försvåra industriella anläggningar, som kräva större arbetarestam och goda kommunikationer. Man måste därför tänka sig en ytterligare utveckling av den elektriska malmsmältningen, och därom skall jag säga några ord längre fram.

Om vi nu se till huru länge de kända tillgångarna av fosforfattig malm av intill 0,06 % fosforhalt kunna antagas räcka med den tackjärnsproduktion jag här skisserat, vilken skulle årligen kräva för de tre nordligaste länen cirka 1,400.000 ton och för Mellansverige 1,200.000 ton, vari ingå såväl prima malm som av anrikningsmalm erhållen slig, så torde vi få utgå från de malmtillgångar som Sveriges geologiska undersökning åren 1907—1909 beräknat eller för Mellansverige till ungefär 60 miljoner ton. För övre Norrland, som ej varit föremål för någon detaljerad beräkning anges ungefärliga tillgången fosforfattig malm till 48 miljoner varifrån avgå över 1 miljon ton, brutna efter 1910. Denna malmsort skulle således med den antagna tackjärnsproduktionen vara slut i övre Norrland omkring år 1950 och i övriga Sverige omkring år 1960. Att nyanlägga ett järnverk eller omlägga ett äldre järnverk med vanlig masugn till elektrisk drift, där man skall räkna med en malmtillgång, som endast räcker i 35—40 år, det kan ingen våga sig på. Jag vill åberopa, att regeringen i sin av mig förut citerade proposition om tillgodogörandet av vattenkraften anser, att man måste ha allra minst 95 år på sig för att kunna amortera en vattenkraftsanläggning. Och är det så, att man måste basera en vattenkraftsanläggning på malmförädling, måste man vara absolut säker på att man för minst lika lång tid framåt har malm att tillgå. Nu kan man säga, och det säges särskilt av dem, som exportera malm, och vilja öka sin export att dessa av Sveriges geologiska undersökning uppgivna malmtillgångar äro för lågt beräknade. Jag tvivlar nu att så är, men även om det vore fallet så räcker helt säkert det eventuella överskottet icke på långt när att täcka den malmexport som alltjämt pågår vid sidan av den för förädling disponerade malmbrytningen. Ett avsevärt antal malmfält äro redan sålda till utlänningar som exportera malmen och även svenska gruvägare exportera rätt mycket malm från Bergslagen. Detta missförhållande med redan bearbetade gruvor kan emellertid icke hjälpas genom en ny gruvlagstiftning, som ej gärna kan få retroaktiv verkan. Min motion har därför icke direkt att göra härmed, utan torde det bli genom ändringar i tullstadgan, införande av exporttull, som dessa missförhållanden skola kunna avhjälpas. Vad övre Norrlands malmförädling beträffar kan man ju säga att en så stor tackjärnstillverkning icke i ett nu kan komma till stånd däruppe och att därför malmtillgången i

början blir mindre och att malmen således bör räcka längre tid. Men så får jag säga, att dessa 47 miljoner ton fosforfattig malm icke äro disponibla för någon förädling för lång tid framåt. En del av denna malm äges av ett österrikiskt bolag som exporterar cirka 150,000 ton årligen till Österrike och som lär skola öka sin export med femtio procent med det snaraste, således till åtskilligt över 200,000 ton om året. Sedan är det åtskilliga tusen ton, som årligen brytas i Gellivare malmfält, där man icke är bunden av några som helst föreskrifter mot export såsom förhållandet är med den fosforfattiga malmen i vissa utmål i Kiirunavaara. Slutligen finnes en del av denna malmtillgång i de malmfält, som staten enligt 1907 års uppgörelse fick full dispositions- eller eganderätt över och vidare i Leveäniemi malmfält enligt 1908 års uppgörelse med Svappavaarabolaget. Då är emellertid att märka, att i dessa malmfält endast hälften å två tredjedelar utgöres av fosforfattig malm. Den övriga malmen är fosforrik, vilken omöjligen kan för närvarande på grund av sitt läge tillgodogöras inom landet. Nu kan man icke bryta enbart den fosforfattiga malmen, utan man måste även ta med den fosforrika. Och den har staten förbundit sig att icke exportera före år 1938 (eller 1932, ifall köp av gruvorna då skulle komma till stånd, vilket naturligtvis är omöjligt). Det är sålunda faktiskt omöjliggjort att ekonomiskt tillgodogöra sig den fosforfattiga malmen i dessa malmfält uti större utsträckning genom detta hinder mot att få exportera den fosforrika malm, som måste brytas samtidigt. I Luossavaara skulle det möjligen kunna gå för sig, eftersom det redan finnes kommunikationer dit, men det har i allt fall visat sig omöjligt för dem, som försökt, att erhålla tillstånd att bryta malm, där då den mellansvenska järnhanteringens män fordra, att malmen skall reserveras för dennas behov och icke lämnas ut till någon norrbottnisk malmförädling, som däruppe skulle kunna sättas i gång.

Då den elektriska malmsmältningen ännu så länge måste baseras på tillverkning av fosforfattigt träkolstackjärn, som betalas högre än fosforhaltigare eller av koks tillverkat järn, men de kända tillgångarna å härför lämpad malm ej räcka mer än några decennier och delvis ej nu äro disponibla, så måste man söka upp nya fosforfattiga malmfyndigheter, för att kunna få någon fart i denna järnhantering speciellt i Norrland där nu inmutningsförbud å kronomark råder och det är just detta, som min motion syftar, att man skall få möjlighet till genom sådana ändringar i gruvstadgan, varigenom uppsökning av nya malmer möjliggöres antingen genom att inmutningsrätten frigives eller att den ersättes med ett koncessionssystem. Detta får emellertid icke göras, utan att man samtidigt ordnar det så, att eventuellt upptäckta malmer icke få exporteras annat än möjligen under vissa övergångsår, då det gäller att genom försöksbrytning ta reda på malmtillgången och malmens beskaffenhet för att kunna göra beräkningar angående malmens brytvärdhet och huruvida tillräcklig malm finnes att basera ett förädlingsverk uppå. Möjligen kunde även rätt till en

*Lagförslag
om inskrän-
king i inmut-
ningsrätten.
(Forts.)*

Lagförslag
om inskrän-
king i inmut-
ningsrätten.

(Forts.)

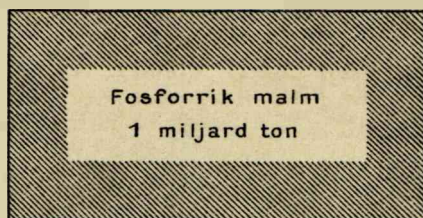
viss export ifrågasätts för att möjliggöra anskaffandet av anläggningskapital. Jag har emellertid icke velat inlåta mig på några detaljer uti ifrågavarande lagstiftning utan endast velat ha fram den stora betydelsen av att vissa bestämmelser i angivna syfte komma till stånd.

Beträffande den fosforrika malmens förädling är behovet därav icke så överhängande. Det är ju kontrakterat med Grängesbergsbolaget om en malmexport, som år 1932 visserligen kommer att minskas med två och en halv miljoner ton om året. Detta skulle motivera, att man då borde ha en malmförädling i gång, som kunde tillgodogöra sig den fosforrika malmen. Det är dock först år 1942, som det på allvar blir fråga om att i stor utsträckning kunna förädla denna malm, då man ej gärna kan tänka sig, att staten skall lösa gruvorna och fortfarande bara exportera och ännu mindre att staten skulle lägga ner driften. Det vore ju orimligt, och det skulle vara ruinerande för hela landet, om det skulle ske. Ännu har icke frågan om malmsmältning på elektrisk väg med användning av koks såsom reduktionsmedel blivit löst, och den saken måste nog vara klar, innan man kan börja med elektrisk smältning av dessa fosforrika malmer. Endast under förutsättning att man icke skulle finna så mycket mera av fosforfattiga malmer, att träkolsproduktionen skulle kunna väsentligen användas till framställning av fosforfattigt tackjärn i framtiden, kan man få anledning att övergå till att även med träkol tillverka fosfortackjärn, men det blir en sämre affär. Utav hänsyn till önskvärldheten att få fram en metod, varigenom man kan genom elektrisk smältning med koks tillgodogöra sig den fosforrika malmen, är det nödvändigt, att det kommer till stånd ett elektriskt smältningsverk uppe i Norrbotten, som kan utexperimentera detta. Det gäller att få en lämplig ugnskonstruktion för att kunna tillgodogöra sig dessa tillgångar i en framtid. Då exporten av malm på grund av gällande kontrakt kan få börja inskränkas, är det önskvärt att få i gång en malmförädling av fosforrik malm på något sätt häruppe. Då uppstår en ny kolfråga, vars lösning man kan tänka sig på olika sätt. Såsom villkor för export av malm, som för närvarande till en del äger rum till sådana järnverk i England och Tyskland, som själva äga kolgruvor, tycker jag, att det skulle vara bra att fordra en lämplig kvantitet kol i utbyte. Man har emellertid även den möjligheten, att koltillgångarna på Spetsbergen, som delvis ägas av svenskar, skulle kunna giva bränsle till denna tillverkning. Slutligen vill jag säga, att av Skånes koltillgångar, som beräknas till 300 miljoner ton, skulle cirka 60 procent, om det vore för ändamålet dugligt kol, vara tillräckliga för att på elektrisk väg smälta den miljardton fosforrik malm, som antagligen finnas i Norrbotten, men som torde minskas till cirka 900 miljoner ton, innan den kontrakterade exporten är slut, och skulle sålunda giva något över 500 miljoner ton tackjärn. Det torde icke behövas mer än 180 miljoner ton stenkol för att smälta hela denna malmkvantitet. Med 500,000 hästkrafter skulle

ÖVRE NORRLAND

ÖVRIGA SVERIGE

Norrbottnens malmfält

Mellan-Sverige
Fosforrik malm
60,5 milj. ton

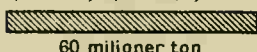
Skånes
koltillgångar

Fosforfattig malm (under 0,08% fosfor)

47 miljoner ton

60 miljoner ton

Tillgången av känd fosforfattig malm

slut år

1950

slut år

1960

Malmbehov årligen

1 400 000 ton

1 200 000 ton

Kraftbehov

180 000 à
240 000 hkr
(10 à 12 %)

10 000 000 à 12 000 000 hkr
(10 à 13 % av södra Norrlands tillgångar)

Tackjärn
ton

720 000

46 230

HI kol

18 000 000

2 311 600

i elektrisk masugn

i vanlig masugn

smidestillverkning

HI kol

10 000 000

11 176 000

6 331 500

Tackjärn

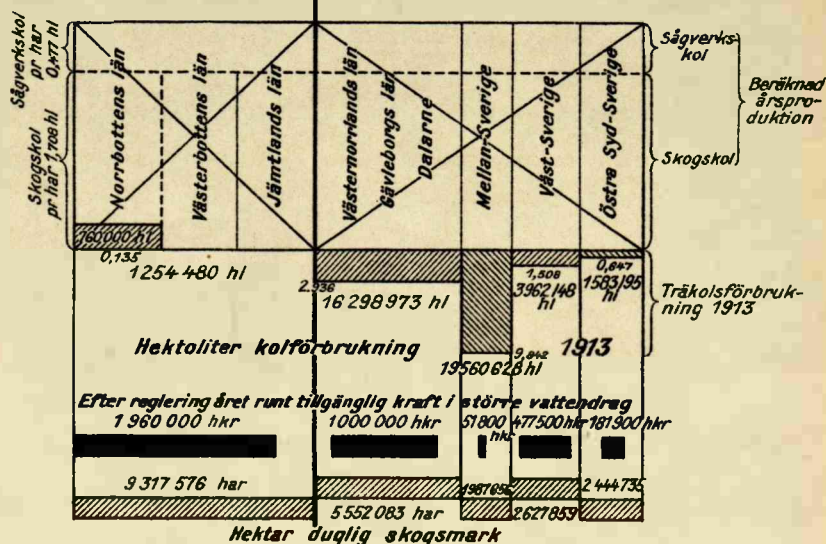
400 000 ton

223 520

766 230 S:a 20 311 600 HI kol

S:a 27 507 500 HI kol

623 520 ton

kunna produceras $1\frac{1}{2}$ å 2 miljoner ton tackjärn om året med en kolåtgång av $\frac{1}{2}$ å $\frac{2}{3}$ miljon ton. Först när en produktion av denna omfattning kommer till stånd kan man säga att Norrlands kraftkällor bli utnyttjade någorlunda i proportion till sin storlek och att dess malmtillgångar bli rätt använda.

*Langförslag
om inskränkning i inmutningsrätten.
(Forts.)*

Beträffande malmtillgången i Grängesberg får jag säga, att den under senare år beräknats högre, än vad som år 1910 framlades såsom resultat av den geologiska undersökningen, men dels kommer exporten att fortgå, fastän i minskad skala, dels är ett stort koksjärnverk planerat för tillgodogörande av malmen därstädes, så att man kan icke räkna med annat, än att malmtillgången där skall tas i anspråk på så sätt.

Det är sålunda min uppfattning, att man visserligen icke behöver söka reda på någon ny fosforrik malm i vårt land på lång tid, men fosforfattiga malmer måste man försöka få rätt på i stor utsträckning, och det kan icke ske på annat sätt än genom att släppa lös inmutningsrätten givetvis kombinerad med tvång till malmförädling eller genom att införa ett koncessionssystem som i lika mån befrämjar uppsökandet av malmer.

För att min relation av de kända malmtillgångarna icke skall se så mörk ut, så vill jag säga, att enligt min uppfattning det är sannolikt, att det finnes många oupptäckta järnmalmsfyndigheter kvar; dock tror jag ej att det gärna kan påträffas större malmfält än med 5 å 10,000 kvm. malmareal eller så. Då inmutningsförbudet för Norrbottens län kom, pågick ännu malmletningen och i flera fall, där man var på spår efter malm, särskilt omagnetisk blodsten, men ej ännu funnit den på grund av stark jordtäckning, myrlänthet m. m. Att nya malmer kunna påträffas även å trakter, där mångårigt letande pågått, är ett känt faktum både från Bergslagen och från Norrbotten.

Herr talman! Jag skall ej upptaga tiden längre utan endast be att få yrka bifall till den av mig föreslagna ändringen i utskottets motivering.

Herr Dahl: Jag tillåter mig, herr talman, att med endast några få ord återföra kammaren till det ärende, som finnes upptaget på föredragningslistan. Motionären har nu frångått sitt önskemål att riksdagen skulle besluta ett uttalande i motionens syfte och inskränker sig till att yrka, att hans önskemål måtte i motiveringen betonas. Det förefaller mig, som om all skälighänsyn till detta önskemål redan av utskottet hade tagits, då utskottet i sin motivering säger följande: »Det pågående tillgodogörandet av kraften i landets vattenfall och senare tiders rön ifråga om den elektriska malmsmältnings giva anledning till förhoppning, att i en nära framtid malmens förädling skall kunna försiggå inom landet i större utsträckning än hittills. Under sådana förhållanden vore det otvivelaktigt lyckligt, om sättet och villkoren för malmtillgångarnas tillgodogörande jämväl kunde på ett mera bestående sätt legalt ordnas. Det ligger i sakens natur, att vid de förarbeten,

Lagförslag
om inskrän-
kning i inmut-
ningsrätten.
(Forts.)

som komma att finnas erforderliga för förslag till ett dylikt ordnande. synnerlig uppmärksamhet kommer att riktas därå, att den inhemska malmförädlingen uppmuntras och understödjes, så långt sådant kan ske genom anordningar inom gruvlagstiftningen».

»Utskottet har emellertid icke funnit erforderligt, att i särskild skrivelse fästa Kungl. Maj:ts uppmärksamhet å nu berörda omständigheter, och detta så mycket mindre som utskottet i ärendets nuvarande läge icke finner anledning ingå på något bedömande av de riktlinjer, efter vilka de svävande frågorna eventuellt böra lösas.» Jag föreställer mig, att kammaren skall gilla denna utskottets försiktiga ståndpunkt och att man svärligen skall kunna gå med på motionärens mycket vittsvävande tankegång i detta avseende. Han säger bland annat i den uppsats i frågan, som han genom reservanten, herr Lindhagen, fått bifogad utskottets betänkande och till vilken motivering han, såvitt jag fattade honom rätt, nu yrkar bifall: »Denna tillväxt synes lämpligen böra befordras genom sådana bestämmelser i gruvlagstiftningen, som kraftigt premiera malmförädling framför export genom att göra malmförädling inom landet, omedelbart eller efter vissa övergångsår, till villkor för upplåtelse av malmfyndigheter, denna må nu äga rum i form av koncession eller genom inmutning med förbehåll av den art, som varit gällande före 1850-talet.» Jag föreställer mig, att detta är ett program, så vittgående och så svävande, att det icke ens vid denna sena timme framemot eftermiddagen den första maj skall lyckas att få denna kammare att gå med därpå.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Efter härmed slutad överläggning yttrade herr talmannen, att beträffande förevarande utlåtande vore yrkat, dels att vad utskottet hemställt skulle bifallas, dels ock, av herr *Asplund* att utskottets hemställan skulle bifallas, därvid likväl vad utskottet åberopat till stöd för samma hemställan skulle på det sätt ändras, att i stället för det stycke, som å sid. 5 i det tryckta utlåtandet började med orden »Utskottet har med tillfredsställelse inhämtat», insattes det uttalande, som innefattades i motionärens uti herr Lindhagens reservation införda inlägga.

Härefter gjordes propositioner enligt dessa yrkanden, och förklarades propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med öfvervägande ja besvarad.

Herr *Kvarnzelius* avlämnade en av honom m. fl. undertecknad motion, nr 92, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag till lag om viss ändring av de i 37 § av lagen den 30 juni 1913 om allmän pensionsförsäkring meddelade övergångsbestämmelser.

Denna motion blev på begäran bordlagd.

Anmälades och bordlades
statsutskottets utlåtanden:

nr 58, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående användande av allmänna besparingar å riksstatens femte huvudtitel till modernisering av övningsbatteriet i exercishuset vid flottans station i Karlskrona m. m.;

nr 59, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition om anslag för upplysnings- och undervisningsverksamhet för nykterhetens främjande jämte en i ämnet väckt motion;

nr 60, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående användning av viss besparing å anslaget till 1914 års kurser i alkohologi och hälsolära;

nr 61, i anledning av väckt motion om viss ändring i gällande villkor för statsunderstöd till folkbibliotek;

nr 62, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående höjning av anslaget till överståthållarämbetet, avseende ökat bidrag till avlöning åt den under andre stadsfogden i Stockholm lydande exekutionsbetjäningen;

nr 63, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående efterskänkande av kronans rätt till danaarv efter förre skolläraren Johan Fredrik August Pettersson från Hjelminge i Gåsinge socken m. fl.; och

nr 64, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående förvärfvande för Östersunds hospitals räkning av visst ägoområde i Mjälle by i Frösö socken av Jämtlands län; ävensom

lagutskottets utlåtanden:

nr 29, i anledning av väckt motion med förslag till lag om ändrad lydelse av 10 § i förordningen den 17 maj 1872 angående ändring i vissa fall av gällande bestämmelser om häradsting m. m.; och

nr 30, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om avtal och andra rättshandlingar på förmögenhetsrättens område m. m.

Föredrogs och hänvisades till bankoutskottet Kungl. Maj:ts denna dag avlämnade proposition nr 191, med förslag till lag om ändrad lydelse av 2 § i lagen den 12 maj 1897 med vissa bestämmelser om riksbankens sedelutgivningsrätt, så ock angående forum för riksbanken, till lag om ändrad lydelse av 3 och 6 §§ i lagen för Sveriges riksbank den 12 maj 1897 samt till lag angående rätt för Konungen att i vissa fall medgiva riksbanken viss ökad sedelutgivningsrätt.

Föredrogs och hänvisades till statsutskottet Kungl. Maj:ts under sammanträdet avlämnade propositioner:

nr 192, angående ändring av bestämmelserna för statens meddelande av sjöförsäkring mot krigsfara; och

nr 193, angående bestridande av kostnader för framlidna Hennes

Maj:t Änkedrottning Sofias och framlidna Hennes Kungl. Höghet Hertiginnans av Dalarna begravningar.

Anmälades och godkändes jordbruksutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 79, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning av vissa Varbergs f. d. fästning tillhörande områden; och

nr 80, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning av Livregementets grenadjärers och Livregementets husarers förutvarande övningsfält Sannahed.

Justerades åtta protokollsutdrag för denna dag.

Kammarens sammanträde avslutades kl. 1.10 e. m.

In fidem

A. v. *Krusenstjerna*.
